

Zpráva o plnění doporučení Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „CPT“) v roce 2003, která vyplynula z návštěvy CPT v České republice v roce 2002

Členění zprávy, vypracované za rok 2003, zachovává strukturu Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 21. až 30. dubna 2002 (dále jen „Zpráva CPT“). Zpráva je tématicky rozdělena do čtyř částí, jednotlivá doporučení (resp. připomínky a žádosti o informace) a vyjádření k nim jsou řazena podle čísla odstavce (bodu) Zprávy CPT, který dané doporučení obsahuje. Ke členění na doporučení, připomínky a žádosti o informace, podle přílohy I Zprávy CPT, se nepřihlíží.

K části A - Policejní zařízení

1. Špatné zacházení

„CPT doporučuje, aby vyšší policejní důstojníci vhodným způsobem a v pravidelných intervalech pravidelně připomínali svým podřízeným, že špatné zacházení je nepřijatelné a bude přísně postihováno. Je obzvláště důležité toto připomínat příslušníkům kriminální policie“ (bod 10).

Vyšší policejní důstojníci jsou systémově pravidelně školeni a upozorňováni na striktní postup dle příslušných zákonných ustanovení, zejména zákona o policii¹ a trestního řádu.² Pokud se objeví stížnosti na jednání policistů, jedná se o selhání především lidského faktoru a nikoliv o systémovou chybu. Stížnosti se dále prošetřují a v případě zjištění nedostatků se vůči konkrétním osobám uplatňují kázeňská opatření nebo se zahájí trestní řízení.

„CPT doporučuje, aby policistům bylo neustále připomínáno, že při provádění zadržení osob nesmí být používáno více síly, než kolik je nezbytně nutné, a že jakmile byly tyto osoby zvládnuty, neexistuje žádné ospravedlnění pro jejich bití“ (bod 11).

Pro zajištění zadržované osoby jsou použity vždy prostředky, které směřují pouze k zajištění bezpečnosti osob provádějících zákrok a po vlastním opatření následují bezprostředně opatření směřující k ošetření případných zranění zúčastněných osob a zadokumentování vlastní akce, přičemž zúčastnění jsou mimo jiné instruováni i během zákroku o nutnosti zákonného postupu. Obsah doporučení je připomínán všem policistům v rámci výkonu služby, na poradách vedení, a v rámci instruktážních metodických zaměstnání.

„CPT by rád obdržel podrobné informace o opatřeních, které podnikly české úřady, a o výsledcích případného vyšetřování provedeného v souvislosti se stížnostmi na špatné zacházení ze strany policie v průběhu zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze v září 2000“ (bod 12).

¹ zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

² zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Inspekce ministra vnitra v souvislosti s bezpečnostními opatřeními k zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze prověřila šest oznámení směřujících na protiprávní jednání policistů Policie ČR. Ve třech případech se nejednalo o trestný čin,³ ve dvou případech nebyl zjištěn pachatel⁴ a jedna věc byla odevzdána ke kázeňskému projednání, protože se podle zjištění Inspekce ministra vnitra nejednalo o trestný čin, ale o přestupek.⁵ Inspekce ministra vnitra provedla analýzu spisových materiálů zpracovávaných na oddělení kontroly a stížností Policejního prezidia Policie ČR a oddělení stížností a kontroly Policie ČR Správy hl.m. Prahy (viz příloha č. 1).

2. Podmínky zajištění

„CPT doporučuje posoudit využívání cel na policejním oddělení v Hyberské ulici a ve Vyšehradské ulici v Praze v kontextu poznámek obsažených v bodu 14“ (bod 14).

Na základních útvarech PČR OŘ Praha 1-10 nejsou zřízeny policejní cely podle zákona o policii.⁶ Přesto, že se jedná o místnosti opatřené mřížemi, v samé podstatě jde o místnosti, do kterých je možno krátkodobě umístit osoby předvedené, zajištěné či zadržené a to pouze na dobu nezbytně nutnou k provedení služebních úkonů. Tyto místnosti pro předvedené osoby neslouží k omezování osobní svobody v řádu desítek hodin, jedná se o pouze prostory určené ke krátkodobému omezení osobní svobody. Z právních předpisů⁷ a z podstaty věci vyplývá, že se jedná o umístění osob pouze na dobu nezbytně nutnou k provedení služebních úkonů.

Statut těchto místností není v současnosti žádným právním předpisem upraven. Z tohoto důvodu ministerstvo vnitra zvažuje přípravu novelizace zákona o policii, který by měl upravit podmínky používání těchto místností.

K dlouhodobějšímu omezení osobní svobody osob zajištěných či zadržených je vyhrazeno zařízení vězeňsko-eskortního oddělení odboru pořádkové a železniční policie správy hl.m. Prahy, které má statut policejní cely. Které osoby mohou být umístěny do policejní cely, za jakých podmínek a jaká kritéria tato policejní cely musí splňovat stanoví zákon o policii.⁶ Další úpravu obsahují rezortní předpisy.⁸

„CPT vyzývá české úřady, aby podnikly opatření k zajištění toho, že ve všech služebnách Policie České republiky bude osobám povinným strávit noc ve vazbě poskytnuta čistá matrace a čisté povlečení“ (bod 15).

Místnosti pro předvedené osoby nemohou být vzhledem ke svému charakteru a určení vybaveny lůžky, a tudíž je nelze vybavovat ani matracemi a příkrývkami, neboť neslouží

³ § 159a odst. 1 trestního řádu

⁴ § 159a odst. 4 trestního řádu

⁵ § 159a odst. 1 písm. b) trestního řádu

⁶ § 26 a násl. zákona o policii

⁷ § 12 odst. 9, § 14 zákona o policii

⁸ nařízení ministerstva vnitra č. 25/1994 o policejních celách, ve znění nařízení ministerstva vnitra č. 32/1998; Na změny trestního řádu a zákona o policii, kterými byly nově upraveny některé lhůty, vstupy do policejních cel, vybavenost apod. reaguje nový závazný pokyn policejního prezidenta č. 126/2003 o policejních celách, jež nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2004. Je zde upraveno zřizování a zrušení cel, vybavení cel, umístování osob do cel, vydávání osob umístěné v cele, režim v cele, výkon ostrahy cely, vstup do cel, propuštění osob, poskytování stravy a její úhrada.

dlouhodobému omezení svobody předvedených osob. V těchto místnostech jsou umístěny osoby, s nimiž policisté aktivně provádějí služební úkony. V případě potřeby dalšího omezení na svobodě jsou tyto osoby převáženy do policejních cel zřízených podle § 26 zákona o policii.

„CPT doporučuje, aby byly podniknuty kroky ke zlepšení větrání v celách MOP Masná v Ostravě, Správy policie ČR Západočeského kraje v Plzni a služebny v Hybernské ulici v Praze“ (bod 15).

Na základě dřívějších připomínek byly nainstalovány do policejních cel nové ventilátory, které dle v současné době platných norem zcela splňují a zajišťují řádné větrání a výměnu vzduchu.⁹

„CPT doporučuje z policejních cel odstranit kovové předměty sloužící k připoutání zadržených osob ke zdi“ (bod 16).

Na základě doporučení CPT bylo kovové zařízením, které lze použít k připoutání zadržené osoby ke zdi, odstraněno z policejních cel vězeňsko-eskortního oddělení. Policejní cely tedy nejsou nyní takovým zařízením vybaveny. Do místností pro předvedené osoby jsou zabudována vhodná zařízení k připoutání osob, která slouží ke krátkodobému omezení možnosti pohybu agresivních osob. Toto omezení nesmí trvat déle než 2 hodiny.¹⁰

„Osoby zadržené policií by měly dostávat v pravidelných intervalech jídlo, včetně alespoň jednoho úplného jídla (tzn. něco většího než sendvič) každý den“ (bod 17).

Nejpozději do šesti hodin od omezení osobní svobody¹¹ je pro každého zadrženého zajištěna teplá strava, která se dováží. Další den dostává zadržený pravidelně snídani, oběd a večeři formou teplé stravy. V policejních celách nebyl zjištěn případ, že by zadržené osoby nedostaly žádnou stravu. V roce 2002 bylo na neposkytnutí stravy zadrženým osobám podáno 5 stížností, z nichž ani jedna nebyla vyhodnocena jako oprávněná. Poskytnutí stravy je také dokumentováno ve spisovém materiálu.

3. Základní pojistky proti špatnému zacházení

„CPT doporučuje, aby bylo všem osobám zbaveným policií z jakéhokoli důvodu svobody zajištěno právo vyrozumět o své situaci blízkého příbuzného nebo třetí osobu podle své volby, a to od samého počátku zbavení svobody. Z výkonu tohoto práva mohou existovat určité výjimky s cílem chránit oprávněné zájmy policejního vyšetřování, ovšem s tím, že tyto výjimky musejí být jasně vymezeny zákonem při použití odpovídajících pojistek (např. případná prodleva v oznámení o vazbě musí být písemně zaznamenána s uvedením důvodů takové prodlevy a je nutné vyžádat si souhlas vyššího policejního důstojníka nepodílejícího se na daném případě nebo případně státního zástupce)“ (bod 19).

Při předvedení osoby přistižené při spáchání přestupku nebo při **zajištění** osoby je povinností policisty informovat osobu blízkou, popřípadě jinou osobu, předvedenou osobou

⁹ K instalaci ventilátorů došlo po návštěvě CPT v roce 2002, přesné datum nebylo ministerstvem vnitra zjištěno.

¹⁰ § 16 zákona o policii

¹¹ § 31 zákona o policii

určenou.¹² Uvedenou osobu je policista povinen vyrozumět na žádost osoby předvedené nebo zajištěné bez zbytečného odkladu, jakmile byl o to požádán. Jedná-li se o osobu mladší 18-ti let, je policista povinen vyrozumět zákonného zástupce této osoby ihned. Tyto osoby mají tedy právo vyrozumět o své situaci blízkého příbuzného nebo třetí osobu podle své volby pouze nepřímo, prostřednictvím policisty.

Právo osob **předvedených za účelem prokázání totožnosti nebo podání vysvětlení** vyrozumět osobu blízkou nebo jinou osobu podle své volby od samého počátku omezení svobody ať už přímo, nebo nepřímo, prostřednictvím policisty, zákon formálně neupravuje. V praxi se tak uplatňuje následující postup: Osoba, jejíž totožnost je prokazována, musí poskytnout potřebnou součinnost k prokázání své totožnosti. Pokud tedy tato osoba žádá o informování příbuzné nebo jiné osoby, již tímto úkonem poskytuje požadovanou součinnost a není třeba ji předvádět.¹³

Pokud se jedná o osobu, která má podat vysvětlení k objasnění zákonem stanovených skutečností, již to, že je policií vyzvána, aby vysvětlení podala (zpravidla písemné předvolání), je tou skutečností, která může informovat i jiné osoby o předvolání k podání vysvětlení. S takovou osobou musí být sepsán protokol bez zbytečného odkladu po jejím předvedení.

Důvody krátkodobého odepření vyrozumění blízkých osob přezkoumává dozorový státní zástupce.

„CPT doporučuje českým úřadům podniknout opatření k zajištění toho, že všem osobám povinným zůstat na policejní službě bude od samého počátku zbavení svobody zaručeno právo na přítomnost právníka, jak je uvedeno v bodu 21. Právo na právního zástupce by měly mít nejen osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, ale každý, kdo je ze zákona povinen dostavit se do policejního zařízení (a pobývat v něm), tedy např. osoba, u níž musí být prokázána totožnost nebo která je povinna podat vysvětlení“ (bod 21).

Právo **osoby zadržené** na právního zástupce je obsaženo v § 76 odst. 6, § 179b odst. 2 a 3 trestního řádu. Zadržným osobám v policejních celách je umožněno na jejich žádost spojit se telefonicky s právním zástupcem. Na základě žádosti zadržené osoby o rozmluvu s právním zástupcem, je poté umožněn přístup této osoby do policejní cely.

U **osoby zajištěné** právo na právního zástupce zákonem o policii formálně zajištěno není. V praxi může být za tímto účelem využito právo na vyrozumění osoby blízké nebo třetí osoby podle volby osoby zajištěné.¹⁴ Touto třetí osobou zpravidla bývá právní zástupce.

Právo osoby předvedené za účelem **zjištění totožnosti** na právního zástupce zákonem o policii formálně upraveno není.

Právo na právního zástupce osoby, která je povinna **podat vysvětlení** je upraveno trestním řádem, který stanoví, že při podání vysvětlení má každý právo na právní pomoc advokáta.¹⁵ Toto právo je dále upraveno závazným pokynem policejního prezidenta, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení.¹⁶ Osoba, která má podat vysvětlení, musí být o právu na právní pomoc advokáta poučena.

V případech zadržení a zajištění a umístění v policejní cele, bude právo na právního zástupce upraveno v nově navrženém interním aktu řízení o policejních celách.

¹² § 14 odst. 4 zákona o policii

¹³ V případě zjišťování totožnosti cizince, pokud ji nelze prokázat jiným způsobem, lze ji osvědčit čestným prohlášením cizince (čl. 2 odst. 2 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 61/2003)

¹⁴ § 14 odst. 4 zákona o policii

¹⁵ § 158 odst. 4 trestního řádu

¹⁶ čl. 25 odst. 5 závazného pokynu policejního prezidenta č. 130/2001

„CPT by rád obdržel informace o tom, jak je v České republice upravena právní pomoc osobám, které si nemohou dovolit vlastního právního zástupce“ (bod 21).

V současné době upravují předpoklady pro poskytování právní pomoci a její hrazení státem

- občanský soudní řád především ve vztahu k účastníkům řízení osvobozeným od soudních poplatků, jimž byl z důvodu ochrany jejich zájmů ustanoven zástupcem advokát;¹⁷
- soudní řád správní pro navrhovatele osvobozené od soudních poplatků na základě doložení, že nemají dostatečné prostředky, pokud jim byl zástupcem ustanoven advokát z důvodu potřeby ochrany jejich práv, podmínkou je dále to, že návrh není zjevně bezúspěšný;¹⁸
- trestní řád pro případy, kdy obviněný osvědčí, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby a rovněž pro případy, kdy nedostatek prostředků pro zastoupení zmocněncem osvědčí poškozený;¹⁹
- zákon o Ústavním soudu pro případy podání ústavní stížnosti, pokud to odůvodňují osobní a majetkové poměry stěžovatele, zejména nemá-li dostatečné prostředky k placení nákladů spojených se zastoupením, podmínkou je dále to, že ústavní stížnost nebyla odmítnuta.²⁰

Podmínky a postup pro poskytnutí právní pomoci v soudním řízení, zejména stanovení určitých objektivizujících kritérií pro posouzení sociálních a majetkových poměrů žadatelů, však nejsou upraveny právním předpisem, ale pouze instrukcí ministerstva spravedlnosti, vydanou v rámci výkonu státní správy soudů. V praxi je soudy převážně používán vzor tiskopisu, vydaný v rámci této instrukce.

Nad rámec poskytování bezplatné právní pomoci hrazené státem může být bezplatná právní pomoc poskytována též podle zákona o advokacii, který stanoví, že ten, kdo se nemůže domoci poskytnutí právních služeb, je oprávněn požádat Českou advokátní komoru, aby mu advokáta určila.²¹ Česká advokátní komora v případech, kdy to odůvodňují sociální a majetkové poměry žadatele, může v podmínkách poskytnutí právní služby určenému advokátovi stanovit, že má právní službu poskytnout za sníženou odměnu, případně i bezplatně.²²

Ostatní právní úpravy, na jejichž základě mohou právní poradenství poskytovat notáři, daňoví poradci, patentoví zástupci a exekutoři, ustanovení o přidělování právní pomoci neobsahují a je pouze na účastnících, zda s nimi, s ohledem na zájmy, které chtějí prosadit zejména ve správním soudnictví, uzavřou smlouvu o poskytování právní pomoci a zastupování.

Problémem praxe při poskytování bezplatné právní pomoci je, že se jedná o právní úpravu roztržštěnou, bez stanovení konkrétnějšího postupu pro zhodnocení nároku na její

¹⁷ zejména § 30, §31, §140 odst. 2 a § 149 odst. 2 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ zejména § 35 odst. 7 a 36 odst. 3 zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ zejména § 33 odst. 2 a 3 a § 51a zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²⁰ § 83 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

²¹ § 18 odst. 2 a § 45 odst. 2 písm. a) zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

²² § 12 odst. 5 vyhlášky ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)

bezplatné poskytnutí a dostatečných kritérií pro zhodnocení sociálního a majetkového postavení žadatele.

Vláda České republiky proto schválila věcný záměr zákona o poskytování bezplatné právní pomoci. Cílem připravované právní úpravy je především sjednocení jednotlivých dílčích úprav při respektování specifik jednotlivých druhů řízení před soudy a stanovení objektivních kritérií pro postup při poskytování právní pomoci osobám, které ve vztahu k nákladům řízení nemají dostatečné prostředky pro zabezpečení kvalifikovaného hájení svých práv.

Připravovaný zákon se bude vztahovat na veškerá řízení před soudy, tedy na občanské soudní řízení, trestní řízení, správní soudnictví a řízení o před Ústavním soudem. Zákon bude upravovat nejen právní pomoc poskytovanou v rámci zahájeného soudního řízení, ale i právní pomoc poskytovanou již ve fázi přípravy návrhu na zahájení řízení; nebude však zahrnovat obecné právní poradenství.²³

„CPT doporučuje zaručit formálně právo osob umístěných v policejní vazbě na vyšetření nebo ošetření lékařem podle své volby, jak je uvedeno v bodu 22“ (bod 22).

Při umísťování osob do policejní cely jsou policisté povinni respektovat vyjádření lékaře nebo zajistit lékařské vyšetření nebo ošetření. Tyto povinnosti policistů upravuje zákon o policii.²⁴

Policista je povinen zajistit lékařské ošetření a vyjádření lékaře, zda může být osoba umístěna do policejní cely v případě, že osoba je zraněna, pokud sama upozorní na svou závažnější nemoc, anebo pokud existuje důvodné podezření, že tato osoba takovou nemocí trpí. Také osobu, která je zjevně pod vlivem alkoholických nápojů, léků nebo jiných návykových látek, lze umístit do policejní cely jen tehdy, pokud lékař po provedeném vyšetření neshledá důvody pro její umístění na protialkoholní záchytné stanici nebo ve zdravotnickém zařízení, popřípadě pokud po provedeném ošetření již nebude důvod pro přijetí této osoby v protialkoholní záchytné stanici nebo zdravotnickém zařízení.

V případě, že osoba umístěná v policejní cele onemocní, ublíží si na zdraví nebo se pokusí o sebevraždu, je policista povinen zejména poskytnout první pomoc a přivolat lékaře. Lékař pak vydá stanovisko k dalšímu setrvání osoby v cele nebo jejím umístění ve zdravotnickém zařízení.

Ve výše uvedených případech je přizván lékař, na něhož má útvar policie pro tyto činnosti kontakt. Trvá-li osoba na přizvání svého konkrétního lékaře a není-li to spojeno s nepřekonatelnými obtížemi (vzdálenost, čas, odmítnutí lékaře apod.) nebrání nic tomu, aby ji navštívil zvolený lékař. Formálně však právo osob umístěných v policejní cele na vyšetření nebo ošetření lékařem podle své volby zajištěno není. Vláda je toho názoru, že právo zadržovaných osob je dostatečně zajištěno jiným způsobem.

V roce 2002 bylo evidováno jedno podání na neošetření, které bylo vyhodnoceno jako nedůvodné.

„CPT doporučuje, aby byly podniknuty kroky k zajištění toho, že lékařské vyšetření osob v policejní vazbě bude probíhat mimo doslech a – pokud zúčastněný lékař v daném případě výslovně nevyžaduje jinak – mimo dohled policistů“ (bod 23).

Pokud osoba není agresivní a nenapadá lékařský personál, je přítomnost policistů při

²³ Připravovaná úprava současně stanoví podmínky a postup při poskytování bezplatné právní pomoci v přeshraničních sporech podle směrnice Rady č. 2003/8/ES ze dne 27. ledna 2003 o zpřístupnění spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech.

²⁴ § 28 odst. 2 a 3, § 32 zákona o policii

lékařském úkonu vyloučena a ani by jí lékař nepřipustil. Policie asistuje při lékařských prohlídkách výjimečně na žádost lékaře u agresivních osob, a to pouze z důvodu bezpečnosti ošetřujícího personálu v těchto nestandardních situacích.

„CPT doporučuje, aby osobám umístěným v policejní vazbě byl systematicky předkládán na samém počátku zbavení svobody formulář jasně stanovující jejich práva. Formulář by měl být k dispozici v příslušné škále jazyků a dotčené osoby by měly být požádány o podpis prohlášení, že byly informovány o svých právech“ (bod 24).

Každá osoba vyslychaná policií je protokolárně před započítáním výslechu poučena o svých základních právech, včetně práva na vedení výslechu ve své mateřštině, a toto stvrzuje svým podpisem. Tyto doklady jsou obsaženy ve spisovém materiálu a jsou dohledatelné. Vyslychaná osoba si může vyžádat kopii protokolu o výslechu.

Ve spisové dokumentaci osob neužívajících češtinu je vždy zaznamenáno písemně poučení o právech v cizím jazyce. Formuláře v nejčastěji užívaných evropských jazycích (angličtina, němčina, připravuje se také ruština) obsahující písemné poučení o právech se v současné době využívá již na všech útvarech Policie ČR, avšak pouze tehdy, pokud je osoba policií zbavena svobody nebo je její svoboda omezena podle trestního řádu. V případě, že se jedná o osobu (nejčastěji cizince), která nemluví žádným z uvedených jazyků, je vždy přítomen tlumočnicko do jí určeného jazyka.

Forma písemného poučení o právech od samého počátku omezení na svobodě se jeví jako vhodné řešení i pro osoby hovořící českým jazykem.

„CPT doporučuje podniknout kroky k zajištění toho, že na policejní služebně v Perlové ulici v Plzni a v zajišťovacím zařízení cizinecké policie (eskortním středisku) na mezinárodním letišti v Praze-Ruzyni budou vedeny záznamy o zadržení“ (bod 25).

Policejní cely v Perlové ulici v Plzni již nejsou z důvodu hygienických a stavebních závad od 1. ledna 2002 vůbec používány. Zde se patrně jednalo o nedorozumění a mylnou informaci poskytnutou Výboru CPT. Evidence zadržených osob je nařízena a upravena směrnicí ředitele Správy Západočeského kraje Policie ČR,²⁵ na základě které je vedoucí směny povinen řádně vést evidenci osob, které byly do policejní cely dodány, propuštěny, eskortovány nebo předvedeny k provádění úkonů. Nebyl zjištěn případ, že by osoba v policejní cele Správy Západočeského kraje Policie ČR v Plzni nebyla takto řádně evidována. Evidence v zajišťovacím zařízení cizinecké policie na mezinárodním letišti v Praze-Ruzyni je vedena souladu se všemi právními předpisy.

„CPT doporučuje podniknout kroky k zajištění toho, že doba, po kterou jsou osoby zadržovány policií „za účelem prokázání totožnosti“ nebo „podání vysvětlení“, bude zaznamenána v příslušné knize“ (bod 25).

Vedení úředních záznamů o všech zajištěných osobách v policejních celách je upraveno nařízením ministerstva vnitra,²⁶ které blíže specifikuje policejní cely, jejich zřizování, zrušování, umístění osob do cel, režim v celách a další skutečnosti. V případě předvedení osoby k sepsání protokolu o podání vysvětlení má policista povinnost sepsat o předvedení písemný záznam.²⁷ Stejnou povinnost má policista v souvislosti s předvedením a provedením služebních úkonů za účelem zjištění totožnosti osoby.²⁸ Vedení spisové

²⁵ směrnice ředitele Správy Západočeského kraje Policie ČR č. 17 ze dne 31.3.1995

²⁶ nařízení ministerstva vnitra č. 25/1994, ve znění nařízení ministerstva vnitra č. 32/1998

²⁷ § 12 odst. 10 zákona o policii

²⁸ § 13 odst. 8 zákona o policii

dokumentace věnuje policie trvalou pozornost. Oddělení kontroly a stížností provádějí kontroly výkonu služby. V případě nedodržení postupu daného právním předpisem jsou ukládána kárná opatření policistovi, který nedodržel předepsaný postup.

„CPT by rád obdržel zprávu o činnosti kanceláře státního zástupce za rok 2002, a zejména informace o počtu a povaze stížností na postup policistů a opatření přijatých k jejich řešení“ (bod 26).

První skupinu dvou základních typů podání směřující na špatné zacházení ze strany příslušníků Policie ČR tvoří podání tzv. netrestního charakteru, jejichž předmětem jsou zejména oznámení na nejrůznější méně závažná pochybení, jako například nezajištění vhodných podmínek pro pobyt osob omezených na svobodě, neposkytnutí či opožděné poskytnutí stravy a vody, neumožnění telefonického spojení, právní či lékařské pomoci a podobně.

Tvrzení uváděná podatelí se v drtivé většině případů nepotvrdila, případně nebyla prokázána. Ve všech případech kdy je zjištěno porušení zákona či interních aktů řízení je vůči všem odpovědných příslušníkům Policie ČR uplatněna razantní opatření, v méně závažných případech kázeňského charakteru, až po opatření personální, kdy je takový příslušník Policie ČR propuštěn.

Druhou skupinu tvoří podání tzv. trestního charakteru, jejichž předmětem jsou konkrétní skutečnosti nasvědčující, že byl ze strany příslušníků Policie ČR spáchán trestný čin. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2002²⁹ ohledně trestné činnosti policistů konstatuje, že v roce 2002 se sice snížil počet stíhaných příslušníků Policie ČR, ale na druhé straně se zase zvýšil počet příslušníků policie, na něž byla podána obžaloba. Podle zprávy Inspekce ministra vnitra o činnosti za rok 2002 byl celkový počet obviněných policistů 444 (tj. 9,6 na 1000 policistů).

Nejčastěji se policisté v roce 2002 dopouštěli trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele a také dalších trestných činů, např. pojistného podvodu, podvodu, ublížení na zdraví, vydírání, krádeže, výtržnictví a zpronevěry.³⁰ Jiné trestné činy jsou zastoupeny pouze ojediněle.

„CPT doporučuje podniknout všechny kroky nezbytné k tomu, aby bezodkladně vstoupila v účinnost kontrola policejních zařízení sloužících k zajištění osob, prováděná kanceláří státního zástupce“ (bod 27).³¹

Podle zákona o státním zastupitelství³² vykonává státní zastupitelství dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba a trest odnětí svobody, ochranné léčení, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda, a to v rozsahu, za podmínek a způsobem stanoveným zvláštními zákony, které upravují režim ve všech uvedených místech. Taková ustanovení obsahují zákony upravující výkon trestu odnětí svobody, výkon vazby a výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. Jiné zvláštní zákony toto neobsahují, a proto bez dalších legislativních změn nelze tento dozor realizovat ani v policejních zařízeních.

K části B -Zajištění cizinců podle cizineckých předpisů

²⁹ Zpráva o činnosti státního zastupitelství byla za rok 2002 byla zveřejněna na internetových stránkách Nejvyššího státního zastupitelství, a to na adrese <http://portal.justice.cz/justice/nsz.nsf/Stranky/Soubory>.

³⁰ § 158, 250, 221, 222, 235, 247, 202 a 248 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

³¹ Srov. text k bodu 147

³² § 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

1. Špatné zacházení

„CPT doporučuje, aby policistům v záchytném zařízení Balková bylo dáno jasně na vědomí, že všechny formy špatného zacházení, včetně slovního napadání, jsou nepřijatelné a budou přísně postihovány“ (bod 32).

Na pravidelných služebních poradách v zařízeních a v rámci odborné přípravy prováděné Oblastním ředitelstvím služby cizinecké a pohraniční policie je opakovaně upozorňováno na zákonné normy vztahující se k činnosti policie. Uvedené problematice je vedením Oblastního ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie věnována pozornost v rámci kontrol výkonu služby. Kontrolu nad dodržováním právních předpisů provádí služební funkcionáři příslušného oddělení kontroly a stížností Policie ČR.

2. Podmínky zajištění

„CPT doporučuje bezodkladně přezkoumat režim zajištění v záchytném zařízení Balková (a rovněž ve všech ostatních zařízeních tohoto typu) s ohledem na připomínky uvedené v bodu 36. Když je ve výjimečných případech nutné uplatnit vůči zajištěnému cizinci zvláštní podmínky zajištění, měly by být důvody jejich uplatnění písemně sděleny dotčené osobě, která by měla mít právo odvolání proti tomuto opatření“ (bod 36).

Vzhledem k tomu, že většina zajištěných cizinců nedisponuje doklady totožnosti, byla v době návštěvy delegace CPT většina zajištěných umístěna v části zařízení s přísným režimem. Novelou cizineckého zákona,³³ účinnou od 1. ledna 2004,³⁴ bylo vypuštěno ustanovení, podle kterého do části s přísným režimem byl umístěn cizinec jehož totožnost nebylo možno ověřit.³⁵ Nově tedy nemožnost ověření totožnosti cizince nebude důvodem pro jeho umístění do části zařízení s přísným režimem. V důsledku toho v současné době dochází ke stavebním úpravám v zařízeních spravovaných policií s cílem rozšířit kapacity mírného režimu zajištění na úkor přísného.

V současné době se připravuje další novela cizineckého zákona, která je zaměřena zejména na změnu podmínek v zařízeních. Cílem je celkové zmírnění režimu výkonu zajištění, přísný režim bude využíván jen pro umístění cizinců agresivních nebo vyžadujících zvýšený dohled z jiného důvodu anebo těch, kteří neplní povinnosti a porušují vnitřní řád zařízení, přičemž se nepředpokládá, že v tomto režimu setrvají cizinci po celou dobu zajištění. Současně v rámci vnitřního řádu bude kladen zvýšený důraz na volnočasové aktivity cizinců a péči psychologů. Oprávnění ke zřizování a provozování zařízení přejdou na ministerstvo vnitra, přičemž policii budou stanoveny úkoly zejména ve smyslu zabezpečení vnější ostrahy zařízení a ve vztahu k činnostem, které policie je povinna plnit v řízení o správním vyhoštění.

Rozhodnutí o zařazení do přísného režimu není písemné. Připravovaná novela cizineckého zákona stanovuje, v souvislosti se zajištěním, umístění cizince do mírného režimu, přičemž umístění do přísného režimu připouští jen ve stanovených případech, které mohou existovat v okamžiku zajištění, nebo nastat v jeho průběhu. Podle novely má být výrok o umístění do přísného režimu součástí písemného rozhodnutí o zajištění³⁶ včetně odůvodnění

³³ zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

³⁴ zákon č. 222/2003 Sb.

³⁵ § 132 odst. 2 písm e) cizineckého zákona

³⁶ Policie vydává rozhodnutí o zajištění podle ustanovení § 124 cizineckého zákona. Proti tomuto rozhodnutí je cizinec oprávněn podat návrh na řízení podle zvláštního právního předpisu (§ 200a a následující občanského

takového postupu. Nastane-li důvod pro umístění do přísného režimu v průběhu zajištění, bude vydáno samostatné odůvodněné rozhodnutí doručované cizinci. Stejně jako rozhodnutí o zajištění nabude právní moci doručením, a cizinec bude oprávněn podat návrh na přezkum rozhodnutí soudem.

„CPT doporučuje, aby stávající praxe týkající se oblečení cizinců zajištěných v zařízení Balková byla od základu změněna; zejména by všem zajištěným osobám přichozím do tohoto zařízení s čistými šaty a odpovídající obuví mělo být umožněno nosit je během pobytu, a je-li to nutné, nechat si je čistit a spravovat“ (bod 37).

Cizinec, jehož oděv, prádlo a obuv nesplňuje podmínky hygienické a estetické nezávadnosti, je povinen používat oděv přidělený policií.³⁷ Hygienická a estetická nezávadnost oděvu, prádla a obuvi cizince je posuzována zdravotnickým personálem jednotlivých zařízení pro zajištění cizinců a o výsledku tohoto posouzení je zpracován záznam, který je uložen ve spisových materiálech cizince. K tomuto opatření bylo přistoupeno na základě vlastních zkušeností z provozu zařízení a na základě doporučení veřejného ochránce práv.

Připravovaná novela cizineckého zákona umožní cizincům využívat především vlastní ošacení. Předpokládá se, že oblečením budou cizinci dovybavováni z darů nevládních organizací.

„CPT doporučuje, aby interní předpis ukládající cizincům pobývajícím v zařízení Balková neustále se během vycházky pohybovat v rekreačních prostorách bylo zrušeno; zajištěným osobám by mělo být umožněno využít doby vycházky způsobem, který považují za nejlepší k odpočinku“ (bod 38).

Vnitřní řád zařízení Balková nezahrnuje povinnost cizinců neustále se pohybovat ve vycházkovém prostoru a cizincům je tedy umožněno využít vycházek způsobem, který si sami zvolí.

„CPT doporučuje podniknout neprodleně kroky k tomu, aby cizincům pobývajícím v zařízení Balková (jakož i v dalších podobných zařízeních v celé republice) byla zaručena alespoň jedna hodina vycházky na čerstvém vzduchu denně. Vycházkové prostory by měly být vybaveny proti nepříznivému počasí“ (bod 38).

Všichni cizinci zajištění v zařízeních v rámci České republiky mají umožněny vycházky nejméně jednu hodinu denně. S cílem humanizovat pobyt cizinců v zařízeních je snaha vedení jednotlivých zařízení časový prostor pro poskytování vycházek rozšířit dle momentálních možností jednotlivých zařízení a potřeb cizinců.

Omezit či zrušit vycházku lze pouze cizinci umístěnému v části s přísným režimem, přičemž o omezení či zrušení vycházky musí být vedoucím zařízení zpracován záznam,³⁸ na základě kterého lze zjistit důvody tohoto opatření. Cizinec má možnost být obeznámen s důvody zrušení vycházky a proti rozhodnutí podat stížnost nebo požádat o rozmluvu s vedoucím zařízení.³⁹

soudního řádu), v němž soud rozhodne o trvání zajištění a nařídí propuštění, jestliže zákonné důvody trvání zajištění pominuly. Tento návrh je cizinec oprávněn podat kdykoli v průběhu zajištění, případně i opakovaně.

³⁷ § 140 cizineckého zákona

³⁸ § 145 odst. 2 cizineckého zákona

³⁹ § 146 cizineckého zákona

V současné době jsou proti nepříznivému počasí vybaveny vycházkové prostory v zařízení pro zajištění cizinců Frýdek-Místek, v ostatních zařízeních - Velké Přílepy, Balková, Poštorná a Bělá-Jezová může cizinec vycházku uskutečnit v náhradním prostoru (např. tělocvična).

„CPT vyzývá české úřady, aby neprodleně podnikly kroky zaručující zajištěným osobám pobývajícím v zařízení Balková nepřetržitý přístup k sociálnímu zařízení“ (bod 39).

Cizinci zajištění v zařízení pro zajištění cizinců Balková, stejně jako v ostatních zařízeních mají v současné době nepřetržitý přístup k sociálnímu zařízení.

„CPT doporučuje, aby byl brán zřetel na náboženské požadavky a stravovací návyky cizinců pobývajících v zařízení Balková“ (bod 40).

Vzhledem k povinnosti přihlížet při výběru stravy podle možností ke zvyklostem vyplývajícím z náboženského přesvědčení cizince⁴⁰ a s ohledem na doporučení veřejného ochránce práv, byla vedením Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie a Hospodářskou správou Policejního prezidia ČR přijata opatření, jejichž cílem je důsledné dodržování citovaného zákonného ustanovení. Návrh stravy pro zajištěné cizince je vedení zařízení předkládán s časovým předstihem, aby bylo možno reagovat na případné změny vyplývající z náboženské struktury zajištěných cizinců.

„CPT doporučuje přijmout energická opatření umožňující cizincům pobývajícím v zařízení Balková (a rovněž v ostatních zařízeních tohoto druhu) věnovat se široké škále činností, a to s ohledem na připomínky uvedené v bodu 34; dále by měla být přijata konkrétní opatření zajišťující, že nezletilým bude umožněno věnovat se činnostem přiměřeným jejich věku“ (bod 41).

Cizincům zajištěným v zařízeních v případě zájmu pracovníci zařízení - psychologové zařízení - zapůjčí společenské hry, cizojazyčné knihy, noviny a časopisy, a dále mají cizinci možnost sledování televize. Vedení jednotlivých zařízení pro zajištění cizinců spolupracuje v této souvislosti s nevládními organizacemi a charitou.

V zařízení **Poštorná** je, mimo již uvedeného, oblastní charitou Břeclav zajišťována jedenkrát týdně výuka českého jazyka, cizinci mají k dispozici stolní hry, cizojazyčný tisk a ve třech jazykových mutacích bible. Zajištění cizinci mají možnost vykonávat své náboženské zvyklosti, nicméně nejsou vytvořeny podmínky pro konání náboženských obřadů. Dle vlastní volby mohou sledovat televizi, poslouchat rádio a sledovat video včetně vlastních kazet. V rámci vycházek mají možnost, stejně jako v ostatních zařízeních, hrát míčové hry.

V zařízení **Bělá-Jezová**, kam jsou jako do jediného zařízení umístovány rodiny s dětmi, je dětem zajišťována školní docházka. V rámci azylového střediska Bělá-Jezová, v jehož objektu se zařízení pro zajištění cizinců nachází, mohou děti předškolního věku navštěvovat dětské centrum, pro všechny děti jsou k dispozici hračky a dětské hry.

Připravovaná novela cizineckého zákona vytvoří podmínky pro rozšíření škály volnočasových aktivit; uvažuje se i o využití projektů České katolické charity zaměřených na organizování zájmové činnosti zajištěných cizinců.

⁴⁰ § 139 cizineckého zákona

„Zástupci CPT chtějí být informováni o pokroku dosaženém v převádění zajištěných cizinců s dětmi ze zařízení Balková do zařízení pro uchazeče o azyl v Bělé pod Bezdězem – Jezové a podmínky jejich pobytu tamtéž (t.j. ubytování, činnosti atd.)“ (bod 42).

Zařízení pro zajištění cizinců v Bělé-Jezové je určeno pro matky s dětmi, resp. vícečetné rodiny s malými dětmi a bylo zřízeno jako zařízení pro umístování rodin s dětmi dne 10. června 2002 s kapacitou 56 osob. Jedná se o malokapacitní zařízení s mírným režimem, zajištění mají možnost se pohybovat po celém prostoru zařízení. Pro děti, které jsou ve věku podléhající povinné školní docházce, je zajištěna pravidelná docházka do školy v přílehlé obci. Cizincům je v případě, že jejich oděv nesplňuje podmínky hygienické a estetické nezávadnosti, zajištěn vedením zařízení civilní oděv. Vedení zařízení v této souvislosti spolupracuje se sociální službou azylového střediska Bělá-Jezová a Českou katolickou charitou. Zajištění cizinci mají k dispozici prádelnu vybavenou automatickou pračkou. Péče o děti zajištěných cizinců a volnočasové aktivity jsou popsány v textu k bodu 41.

Cizinci s dětmi jsou vždy umístováni do zařízení Bělá-Jezová. V případě překročení kapacity zařízení jsou výjimečně cizinci s dětmi umístěni i do jiného zařízení, pouze však na dobu maximálně 2-3 dnů.

Pokud jde o převádění zajištěných cizinců s dětmi do zařízení pro uchazeče o azyl Bělá-Jezová, jedná se pravděpodobně o nedorozumění, neboť cizinci s dětmi nejsou a ani nemohou být administrativně přeřazováni ze zařízení pro zajištění cizinců z Balkové do zařízení pro uchazeče o azyl Bělá-Jezová, ale pouze do zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová. Do zařízení pro uchazeče o azyl lze zařadit pouze cizince, který požádá o azyl.

„Zástupci CPT by rádi obdrželi ujištění, že vycházkový prostor v záchytném středisku pro uchazeče o azyl na mezinárodním letišti v Praze-Ruzyni je plně funkční“ (bod 44).

Oplocená obdélníková travnatá plocha s přístřeškem a lavičkami je vybudována cca 500 m od přijímacího střediska. Vzhledem k tomu, že tento vycházkový prostor nepřiléhá k samotné budově střediska (dispoziční řešení prostor letiště toto neumožňoval), jsou cizinci denně převáženi do prostoru a zpět dopravními prostředky cizinecké policie. Vycházky se uskutečňují prakticky denně od druhé poloviny října 2002. Doba vycházky je stanovena na 60 minut, na přání žadatele může být zkrácena. Denně se upřesňuje hodina vycházky a počet zájemců ze strany žadatelů, kteří si s sebou mohou vzít sportovní potřeby, které poskytuje Správa uprchlických zařízení. V případě nedostatečného oblečení lze zapůjčit teplý oděv. Dozor při vycházkách konají pracovníci střediska, kteří jsou po dobu vycházky vně objektu.

3. Zdravotnická péče

„CPT doporučuje, aby veškerá lékařská vyšetření v záchytném zařízení pro cizince Balková byla prováděna mimo doslech a – pokud zúčastněný lékař v daném případě výslovně nevyžaduje jinak – mimo dohled policistů“ (bod 45).

Zdravotní péče poskytovaná cizincům lékaři v zařízeních je prováděna mimo dohled i doslech policistů. Policisté zařízení jsou přítomní lékařských vyšetření pouze na žádost lékaře.

„Zástupci CPT by rádi obdrželi vyjádření ke stížnostem na nedostatek léků a nedostupnost odpovídající léčby v zařízení Balková způsobenou skutečností, že cizinci nemají zdravotní pojištění“ (bod 46).

Cizinci je po dobu zajištění poskytována zdravotní péče v rozsahu, který odpovídá rozsahu zdravotní péče plně hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění a zdravotní péče v souvislosti s nařízenou karanténou anebo jiným opatřením v souvislosti s ochranou veřejného zdraví.⁴¹

Nelze-li zdravotní péči poskytnout v zařízení, zajistí policie, poskytnutí této péče ve zdravotnickém zařízení.⁴² Lékaři dislokovaní v zařízeních pro zajištění cizinců jsou podřízeni odboru zdravotnického zabezpečení ministerstva vnitra.

„CPT doporučuje přijmout opatření zajišťující cizincům pobývajícím v zařízení Balková odpovídající přístup k psychiatrovi, gynekologovi a dětskému lékaři“ (bod 47).

Nelze souhlasit se závěrem, že pracovníci zařízení – psychologové zařízení Balková tráví většinu svého času překládáním. Po celý den se pohybují mezi cizinci a pomáhají jim řešit jejich osobní, zdravotní a jiné problémy. V případě, že cizinec vykazuje psychickou poruchu, je lékařem zařízení odeslán k odbornému vyšetření. U všech žen, přijatých do zařízení je provedena gynekologická prohlídka a u těhotných žen zajištěna pravidelná návštěva gynekologa. V případě potřeby je rovněž zajištěna péče pediatra ve zdravotnickém zařízení.

„CPT doporučuje přijmout opatření zajišťující dodržování lékařského tajemství v záchytném středisku pro uchazeče o azyl na mezinárodním letišti v Praze-Ruzyni“ (bod 48).

Správa uprchlických zařízení ministerstva vnitra zajišťuje lékařskou péči v přijímacím středisku Ruzyně prostřednictvím lékařské služby firmy Meditrans, s.r.o. na základě smlouvy o poskytování a úhradě zdravotní péče. Zaměstnanci Správy uprchlických zařízení dostávají pouze takové informace, které nutně potřebují k výkonu své práce, avšak pouze v případě písemného souhlasu žadatele o azyl, kterého se informace týká. Po zjištění, že je možné, že dochází k porušování zákonných ustanovení o povinné mlčenlivosti pracovníků ve zdravotnictví, proběhlo v říjnu 2003 jednání s firmou Meditrans, s.r.o., která přislíbila zjednat nápravu. Od tohoto jednání nebyly stížnosti v tomto směru zaznamenány. Dne 1. listopadu 2003 byl uzavřen s firmou Meditrans, s.r.o. dodatek smlouvy o poskytování a úhradě zdravotní péče, který problém vyřešil.

4. Další problémy

„CPT doporučuje, aby s ohledem na připomínky uvedené v bodu 49 byl přezkoumán způsob výběru a přípravy personálu určeného pro záchytné zařízení pro cizince Balková (a rovněž pro ostatní zařízení tohoto druhu)“ (bod 50).

Výběru policistů vykonávajících službu v zařízeních pro zajištění cizinců je ze strany vedení Oblastních ředitelství služby cizinecké a pohraniční Brno, Ostrava, Plzeň a Praha, do jejichž personální pravomoci uvedení policisté patří, věnována stálá pozornost. Od prokázaného případu fyzického napadení zajištěného cizince, řešeného propuštěním policisty

⁴¹ § 145 odst. 4 cizineckého zákona; zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁴² § 145 odst. 5 cizineckého zákona

ze služebních poměrů, nebyla zaznamenána stížnost na chování policistů k zajištěným cizincům. Opatření bylo přijato komplexně ve všech zařízeních pro zajištění cizinců.

„CPT vyzývá české úřady k zabezpečení pravidelné přítomnosti tlumočnicků v zařízení Balková“ (bod 50).

Zařízení Balková má v současné době plánovaný stav 156 policistů a 8 občanských zaměstnanců. Zpráva mylně uvádí, že 50 % z nich pracovalo v kuchyni a zajišťovalo údržbu. Tuto činnost vykonává cca 50 zaměstnanců Hospodářské správy Policejního prezidia ČR. Jazyková znalost policistů v zařízeních pro běžný výkon služby v zařízení je dostačující. V případě potřeby lze pro zlepšení komunikace využít tlumočnický zajišťovaný Odborem azylové a migrační politiky ministerstva vnitra. Policisté zařízení Balková absolvovali koncem roku 2002 speciální psychologické školení zaměřené na komunikaci a vzájemné vztahy se zajištěnými cizinci. Školení zabezpečil psycholog Střední policejní školy ministerstva vnitra Holešov.

„CPT doporučuje přijmout opatření zajišťující cizincům pobývajícím v zařízení Balková právo na řádné informace o povaze a stádiu řízení vedeného v jejich věci, jakož i o všech jejich právech s tím souvisejících“ (bod 53).

Na základě doporučení CPT ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie vypracovalo tzv. „Informace pro cizince“ k uplatnění oprávnění cizince být poučen o možnosti soudního přezkumu zákonnosti zajištění,⁴³ podat návrh na zahájení řízení o propuštění ze zajištění⁴⁴ a učinit prohlášení o azylu v zařízení pro zajištění cizinců.⁴⁵

„CPT věří, že všem uchazečům o azyl v zařízení na mezinárodním letišti v Praze-Ruzyni bude neprodleně poskytnuta – a to v nejčastěji používaných jazycích – informativní brožura obsahující informace o jejich právním postavení a právech“ (bod 54).

V prostoru mezinárodního letiště Praha – Ruzyně jsou žadatelé o azyl při vstupním pohovoru pracovníkem sociální služby Správy uprchlických zařízení informováni o tom, kde se nacházejí, jaká jsou jejich práva a jsou jim poskytnuty informace o kontaktech na nevládní organizace, které v případě potřeby poskytují žadatelům o azyl i právní poradenství.

Na místech přístupných žadatelům jsou k dispozici letáky a brožury v různých jazykových mutacích včetně kontaktů na příslušné instituce. Brožury zajišťují nevládní organizace. Letáky obsahující rozšířené poučení pro žadatele o azyl zabezpečuje ministerstvo vnitra ve všech jazykových mutacích tak, aby cizinci žádající o azyl na letišti Praha-Ruzyně měli k dispozici toto poučení v mateřském jazyce (např. pro žadatele z arabských zemí, Indie, Vietnamu, Číny a dalších asijských zemí a ve všech evropských jazycích). Vzhledem k tomu, že v tomto azylovém zařízení tvoří klientelu téměř výhradně žadatelé z arabsky mluvících zemí, jedná se proto o informace zejména v tomto jazyce.

Pravidelně dvakrát týdně navštěvují žadatele o azyl pracovníci arcidiecézní charity, kteří poskytují právní poradenství a další služby. Taktéž pracovníci jiných nevládních organizací mají možnost žadatele o udělení azylu navštívit. Pokud je třeba, dostaví se i mimo pravidelnou návštěvní dobu.

⁴³ § 126 pís. b) cizineckého zákona

⁴⁴ § 124 odst. 3 cizineckého zákona

⁴⁵ § 3b zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

„CPT vyzývá české úřady, aby prozkoumaly možnost instalace dalších telefonů pro cizince v zařízení Balková“(bod 55).

V době návštěvy CPT byl v zařízení Balková instalován jeden telefonní přístroj. Cizinci zajištění v zařízení Balková mají v současné době k dispozici pět veřejných telefonních automatů, které byly umístěny na jednotlivá podlaží zařízení. Telefonní automaty jsou k dispozici i v ostatních zařízeních. Cizincům je dále umožněna komunikace prostřednictvím vlastních mobilních telefonů.

„CPT doporučuje, aby nárok cizinců pobývajících v zařízení Balková (a rovněž v ostatních zařízeních tohoto druhu) na přijímání návštěv byl významně rozšířen“ (bod 56).

Novelou cizineckého zákona je navrhována úprava četnosti přijímání návštěv cizinci v zařízení, a to z původního jedenkrát za tři týdny na jedenkrát týdně s tím, že v odůvodněných případech může být rozhodnuto o častějším přijetí návštěvy a prodloužení doby trvání návštěvy. Počet návštěvníků nebude omezen. O častějším přijetí návštěvy bude rozhodovat vedení zařízení, přičemž zohledňovat bude především kapacitní možnosti návštěvní místnosti a důvody návštěvy sdělené zajištěným cizincem.

„CPT doporučuje podniknout kroky umožňující cizincům drženým v záchytném středisku na letišti návštěvy právníka, lékaře dle jejich výběru, představitelů nevládních organizací, a dle potřeby i rodinných příslušníků nebo jiných blízkých osob pobývajících v České republice“ (bod 57).

Na doporučení obsažená v tomto bodu bude reagováno dodatečně. Přijímací středisko se nachází v tranzitním prostoru mezinárodního letiště, kde musí být dodržována přísná bezpečnostní opatření. Tato opatření Správa uprchlických zařízení nemůže ovlivnit a je nutno je respektovat. Možnost návštěv tím však není vyloučena, je ovšem třeba počítat s určitými procedurami, které každý návštěvník musí strpět.

V rámci přizpůsobování mezinárodního letiště schengenským standardům a s tím souvisejícími stavebními i organizačními úpravami se předpokládá přehodnocení umístění přijímacího střediska v tranzitním prostoru a vybudování nového přijímacího střediska s odděleným vchodem, čímž by se přístup do střediska zjednodušil. Akce se nachází ve fázi přípravy a projednávání projektové dokumentace. Česká správa letišť vyhledala prostor na terminálu sever 2, další variantou, kterou považuje Správa uprchlických zařízení ministerstva vnitra za vhodnější, je vybudování samostatného objektu. Ukončení výstavby nového azylového zařízení se předpokládá v polovině roku 2005.

K části C - Věznice

1. Předběžné poznámky

„CPT doporučuje, aby byla v českém vězeňství opětovně zavedena oficiální norma zaručující alespoň 4 m² na jednoho vězně v celách s vyšším počtem odsouzených“ (bod 60).

Pokles počtu vězněných osob v roce 2002 umožnil provést přepočít normové ubytovací kapacity věznic a vazebních věznic tak, aby na jednu vězněnou osobu připadala v místnosti určené k trvalému ubytování podlahová plocha 4,5 m². Ve druhé polovině roku 2003 ovšem došlo k opětovnému nárůstu počtu vězňů. Podle prognózy Vězeňské služby nelze v nejbližších letech uvažovat o poklesu a naopak velmi pravděpodobný je další nárůst počtu vězněných osob.⁴⁶

Doporučení CPT je zohledněno v připravovaném návrhu vyhlášky ministerstva spravedlnosti, kterou se mění řád výkonu vazby⁴⁷ a v připravovaném návrhu vyhlášky ministerstva spravedlnosti, kterou se mění řád výkonu trestu odnětí svobody.⁴⁸ Návrh stanoví, že v ubytovací místnosti určené pro ubytování více osob musí na jednu osobu připadat ubytovací plocha nejméně 4,0 m² a že cely nebo ložnice o ubytovací ploše menší než 6,0 m² nelze k ubytování používat. V závislosti na schválení novely zákona o výkonu trestu odnětí svobody⁴⁹ a novely zákona o výkonu vazby⁵⁰ se předpokládá účinnost navrhovaných vyhlášek od 1. července 2004.

„CPT vyzývá české úřady, aby nadále vyvíjely úsilí k ukončení trvalé přeplněnosti věznic; k úspěchu této snahy bude mimo jiné nutné plně využívat stávajících možností alternativních trestů“ (bod 60).

České úřady nepolevují ve svém úsilí s definitivním skoncováním s přeplněností věznic. V současné době se projednávají návrhy zákonů, které nahradí současný trestní zákon a trestní řád. Návrhy těchto zákonů rozšiřují možnosti ukládání alternativních trestů. To by se mělo v dalším období projevit snížením počtu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody.

2. Špatné zacházení

„CPT doporučuje, aby příslušníkům vězeňské služby ve věznici Valdice bylo připomínáno, že v případech, kdy musejí ke zvládnutí agresivních a/nebo vzpurných vězňů použít sílu, nemělo by takové použití síly překročit meze nezbytně nutné, a že jakmile jsou tito vězni zvládnuti, neexistuje žádné ospravedlnění pro jejich bití!“ (bod 63).

Příslušníci Vězeňské služby ČR ve věznici Valdice a ve všech ostatních věznicích a vazebních věznicích jsou nadřizenými vedeni k etickému jednání s vězněnými osobami. Při rozdělení strážních a dozorcích směn, při školení služební a profesní přípravy je věnována náležitá pozornost použití donucovacích prostředků ve Vězeňské službě, důraz je kladen na

⁴⁶ Zpráva o plnění systémových opatření v oblasti vězeňství a trestní politiky z hlediska reformy vězeňství (stav ke dni 30. 6. 2003)

⁴⁷ vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 109/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby ve znění vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 292/2001 Sb.

⁴⁸ vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

⁴⁹ zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁰ zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

komunikaci s vězňenými osobami, na volbu správné taktiky při zákroku proti vězňeným osobám, včetně použití vhodného donucovacího prostředku.

„CPT dále doporučuje, aby vyšší důstojníci vězeňské služby ve všech navštívených zařízeních připomínali svým podřízeným, že slovní napadání je nepřijatelné a bude přísně postihováno“ (bod 63).

Všem zaměstnancům je známo a připomínáno na operativních poradách, na shromáždění vedoucích oddělení, na bezpečnostních poradách, na měsíčních poradách v rámci jednotlivých oddělení včetně měsíčních aktivů se zaměstnanci, že jakékoliv slovní útoky jsou ze strany personálu vůči vězňeným osobám nepřijatelné a že v případě zjištění takového jednání a prokázání viny bude následovat sankce vůči provinilcům.⁵¹

„CPT by rád obdržel následující informace týkající se všech věznic v České republice za rok 2001 a 2002:

- **počet podaných stížností na špatné zacházení ze strany vězeňského personálu a počet kázeňských a/nebo trestních řízení zahájených na základě těchto stížností;**
- **výčet kázeňských/trestních postihů uplatněných na základě špatného zacházení ze strany vězeňského personálu“ (bod 64).**

Přehled o stížnostech za roky 2001 a 2002 včetně přehledu o přijatých opatření v souvislosti s oprávněnými stížnostmi v tabulkové úpravě tvoří přílohu č. 2.

Z údajů rozborů trestné činnosti příslušníků VS ČR lze konstatovat, že v roce 2001 byli pro „špatné zacházení s vězni“ šetřeni dva příslušníci, v obou případech byla věc řešena kázeňsky. V roce 2002 se jednalo o pět případů, čtyři případy byly řešeny kázeňsky, v jednom případě nebylo zahájeno trestní stíhání.⁵²

3. Odsouzení k doživotnímu trestu odnětí svobody

„CPT doporučuje, aby byl režim týkající se doživotně odsouzených v České republice od základů změněn s ohledem na poznámky v bodech 69 a 70“ (bod 70).

Nezbytnou podmínku k tomu, aby mohl být zásadním způsobem zrevidován režim zacházení s doživotně odsouzenými obsahuje návrh změny zákona o výkonu trestu odnětí svobody.⁵³ Touto úpravou dojde k zásadní změně v pojetí cíle výkonu doživotního trestu odnětí svobody.⁵⁴ Další kroky k zásadní revizi režimu zacházení s doživotně odsouzenými budou následovat po nabytí účinnosti změny zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

„CPT nevidí důvod, proč by doživotně odsouzení měli být systematicky drženi odděleně od ostatních odsouzených“ (bod 70).

⁵¹ v souladu se zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, zákonem č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

⁵² případ byl odložen podle § 159a trestního řádu

⁵³ zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁴ navrhuje se zrušení ustanovení § 71 odst. 1 zákona o výkonu trestu odnětí svobody

Návrh změny zákona o výkonu trestu odnětí svobody by měl zrušit současnou právní úpravu, která vyžaduje oddělené umístění odsouzených k doživotnímu trestu od ostatních odsouzených.⁵⁵

„CPT doporučuje změnit Metodický list č. 13 tak, aby odsouzeným k doživotnímu trestu odnětí svobody umožňoval kontaktní návštěvy na základě individuálního vyhodnocení rizik“ (bod 71).

Navrhovanou novelou zákona o výkonu trestu odnětí svobody se do zmíněného zákona vkládá nově formulované ustanovení,⁵⁶ které má zaručit, aby bezkontaktní návštěvy mohly být přijímány pouze po individuálním vyhodnocení bezpečnostních rizik. Zásadně tedy návštěvy budou probíhat kontaktním způsobem a pouze v odůvodněných případech bude moci ředitel věznice rozhodnout, že z bezpečnostních důvodů se návštěva uskuteční v místnosti, kde je návštěvník od odsouzeného oddělen přepážkou.

Změna způsobu provádění návštěv doživotně odsouzených je rovněž obsažena v návrhu vyhlášky ministerstva spravedlnosti, kterou bude novelizován řád výkonu trestu odnětí svobody.⁵⁷

Analogická změna bude obsažena i v novelizovaném ustanovení zákona o výkonu vazby.⁵⁸

„CPT doporučuje, aby ve věznici Valdice bylo přezkoumáno používání pout u doživotně odsouzených s ohledem na poznámky uvedené v bodu 72“ (bod 72).

Návštěva CPT se uskutečnila dva a půl měsíce po otevření oddělení pro doživotní vězně ve věznici Valdice. V této době neměl personál dostatečné zkušenosti s odsouzenými k doživotnímu trestu a proto byla na základě pokynu ředitele pouta při předvádění doživotně odsouzených používána systematicky. Systematické používání pout na ruce při předvádění doživotně odsouzených ve věznici Valdice bylo zrušeno. Pouta jsou v současnosti používána individuálně na základě vyhodnocení bezpečnostních rizik.

„Podle CPT je povinnost doživotně odsouzených mít na ruku pouta během vyšetření vězeňským lékařem nebo jejich umístování za kovové mříže (bez pout) během konzultací s psychiatrem z etického hlediska diskutabilní a odporuje řádnému vztahu mezi lékařem a pacientem“ (bod 73).

Poutání během vyšetření vězeňským lékařem se stejně jako umístování odsouzených za kovové mříže bez pout během konzultací s psychiatrem řídí pokynem lékaře či psychiatra. Vězeňská služba ČR má zkušenost s tím, že zdravotnické pracovnice byly vzaty jako rukojmí a byly bezprostředně ohrožovány na životě.

Povinnost odsouzené poutat při návštěvě u lékaře stejně jako umístování odsouzených za kovové mříže během konzultace s psychiatrem není obecně stanovena právním předpisem. Tato otázka souvisí s obecnějším problémem restriktivních postupů u osob trpících duševní poruchou, již je v současné době věnována rostoucí pozornost.

„CPT vyzývá české úřady, aby podnikly kroky umožňující doživotně odsouzeným vytvořit si ve svých celách ve věznici Valdice méně neosobní prostředí“ (bod 74).

⁵⁵ navrhuje se zrušení ustanovení § 7 písm. f) zákona o výkonu trestu odnětí svobody

⁵⁶ navrhované ustanovení § 16 odst. 6

⁵⁷ § 97 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

⁵⁸ navrhované ustanovení § 14 odst. 4

Při povolování množství osobních věcí odsouzeným v cele je postupováno v souladu s pro všechny odsouzené obecně platným ustanovením vyhlášky, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody; u odsouzených k doživotnímu trestu neexistuje ustanovení, které by množství osobních věcí v porovnání s jinou skupinou omezovalo. Individuální výzdoba cel je povolena v souladu s bezpečnostními a protipožárními předpisy.

„CPT doporučuje, aby bezpečnostní cela č. 113 ve věznici Valdice byla vybavena matrací a aby byla o jejím využívání vedena zvláštní evidence“ (bod 75).

Dřevěné lůžko v bezpečnostní cele č. 113 ve věznici Valdice je od 30. dubna 2002 trvale osazeno matrací a byla zavedena zvláštní kniha o využívání cely č. 113, která obsahuje údaje o identifikaci vězně a době umístění včetně údaje o tom, kdo o umístění rozhodl. Maximální délka pobytu v této cele není v současné době určena, bude upravena během roku 2004. V době návštěvy CPT nebylo dřevěné lůžko trvale osazeno matrací, matrace byla pověšena v místnosti č. 113 na zdi.

„CPT by dále rád získal podrobné údaje o postupech (např. lékařský dohled) při umístění osoby na bezpečnostní celu č. 113 ve věznici Valdice“ (bod 75).

Rozhodnutí o umístění na tuto celu a přiložení poutacích popruhů vydává inspektor strážní služby v případě, že u odsouzeného došlo k dekompenzaci psychického stavu a hrozí nebezpečí autoagrese, případně agresivního chování vůči okolí, kdy odsouzený není schopen pobytu ve standardní cele a situace není zvládnutelná běžnými způsoby, nebo v případě sebepoškození pořezáním, kdy odsouzený odmítá jakékoliv ošetření a hrozí bezprostředně ohrožení jeho života např. vykrvácením.

K odsouzenému je neprodleně přivolán lékař, který stanoví další postup a v případě potřeby aplikuje zklidňující prostředky. Lůžko je pod přímým sledováním kamery. V časovém úseku stanoveném lékařem je prováděno uvolňování popruhů tak, aby nedošlo k nedokrvení končetin. Z popruhů se odsouzený uvolňuje, když pominou důvody nutné k jejich přiložení.

4. Podmínky výkonu trestu nebo vazby u celkové vězeňské populace

„CPT doporučuje, aby byly podniknuty kroky k vytvoření a implementaci konkrétních pravidel týkajících se osob ve výkonu vazby s cílem nabídnout těmto osobám odpovídající program činností, a to v celém vězeňství“ (bod 80).

Změnu zacházení s osobami ve výkonu vazby odráží návrh novely zákona o výkonu vazby, který ukládá povinnost věznice nabídnout obviněnému účast v preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programech.⁵⁹ Na tuto změnu navazují ustanovení v návrhu vyhlášky ministerstva spravedlnosti, kterou dojde ke změně řádu výkonu vazby.

„CPT vyzývá české úřady, aby podnikly okamžitá opatření k zajištění toho, že všem vězňům, včetně nově příchozích vězňů a pacientů, kterým to dovolí jejich zdravotní stav, budou umožněny vycházky v rozsahu alespoň jedné hodiny denně“ (bod 81).

⁵⁹ navrhované ustanovení § 4a zákona o výkonu vazby

Ředitelé všech věznic a vazebních věznic přijali opatření k zajištění okamžitého splnění doporučení CPT. K zamezení případů omezení nebo zrušení vycházek u osob ve výkonu vazby je v návrhu změny zákona o výkonu vazby přenesena pravomoc rozhodovat o omezení vycházek z ředitelů věznic na generálního ředitele Vězeňské služby ČR.⁶⁰

„CPT vyzývá české úřady, aby přehodnotily rozvrh vycházek vězeňkyň ve věznici Plzeň“ (bod 81).

Obviněné ženy mylně informovaly CPT o tom, že jejich vycházky jsou stanoveny pravidelně na 7:00 hodin ráno. Doba, ve které jsou vycházky obviněných žen prováděny, se mění. Vycházky jsou prováděny vždy za denního světla, takže v zimním období vůbec není možné, aby vycházky začínaly v 7:00 hodin, kdy není denní světlo. Čas provádění vycházek je stanoven v časovém rozvrhu dne, který je součástí vnitřního řádu věznice, provádění vycházek před sedmou hodinou ranní časový rozvrh dne neumožňuje ani v letním období.

„CPT vyzývá české úřady, aby v rámci celého vězeňství vypracovaly projekty podobné projektům uvedeným v bodu 82“ (bod 82).

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody umožňuje v současné době zřizovat výstupní oddělení pouze ve věznicích s ostrahou a věznicích se zvýšenou ostrahou. Návrh změny zákona o výkonu trestu odnětí svobody umožňuje zřizovat výstupní oddělení ve všech typech věznic. V současné době jsou výstupní oddělení zřízena ve 20 věznicích.

„CPT by rád získal vyjádření českých úřadů ke skutečnosti, že do oddělení uvedených v bodu 82 mohou být zařazováni pouze občané České republiky“ (bod 82).

Právní úprava zařazování odsouzených do výstupních oddělení a věznic s dohledem nerozlišuje odsouzené na cizí státní příslušníky a občany ČR. Do těchto oddělení a věznic jsou zařazováni odsouzení bez ohledu na státní příslušnost. O zařazení odsouzeného do výstupního oddělení rozhoduje ředitel věznice na návrh odborných zaměstnanců (vedoucí oddělení výkonu trestu, psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel). Rozhodujícím kritériem pro zařazení odsouzeného do výstupního oddělení je potřeba odsouzeného pomoci mu při vytváření příznivých podmínek pro samostatný způsob života. Zastoupení cizinců ve výstupních odděleních odpovídá jejich podílu na celkovém počtu odsouzených.

„CPT by rád obdržel stanovisko českých úřadů k domněnce delegace, že zákonná povinnost všech odsouzených v České republice hradit náklady výkonu trestu odnětí svobody má zřejmě nepříznivý vliv na motivaci vězňů účastnit se vzdělávacích a kvalifikačních programů“ (bod 83).

České orgány připouští, že zákonná povinnost všech odsouzených hradit náklady výkonu trestu odnětí svobody může mít nepříznivý vliv na motivaci vězňů účastnit se vzdělávacích a kvalifikačních programů, protože účast ve vzdělávacích programech omezuje pracovní příležitost, z níž vězni hradí svůj pobyt. Návrh na změnu zákona o výkonu trestu odnětí svobody mj. stanovuje, že od povinnosti hradit náklady výkonu trestu odnětí svobody je odsouzený osvobozen po dobu zařazení do vzdělávacího nebo terapeutického programu s dobou výuky nebo terapie nejméně 21 hodin týdně.⁶¹

⁶⁰ navrhované ustanovení § 18 odst. 2 zákona o výkonu vazby

⁶¹ navrhované ustanovení § 35 odst. 2-4 zákona o výkonu trestu odnětí svobody

5. Zdravotní péče

„CPT by byl rád informován o pokroku dosaženém v převádění odpovědnosti za zdravotní péči ve věznicích z ministerstva spravedlnosti na ministerstvo zdravotnictví, a zejména předpokládaný postup ohledně dohledu nad prací zdravotnického personálu v českých věznicích“ (bod 85).

Ministerstvo zdravotnictví řeší v současné době velmi závažné problémy týkající se transformace civilního zdravotnictví. Je nereálné očekávat, že k převedení odpovědnosti za zdravotní péči ve věznicích z ministerstva spravedlnosti na ministerstvo zdravotnictví dojde do roku 2005. Návrh řešení problematiky bude součástí v současné době připravované Koncepce rozvoje českého vězeňství do r. 2015. Je žádoucí, aby v dohledné době byla vyřešena otázka dohledu nad poskytováním zdravotní péče ve věznicích.

„CPT doporučuje podniknout přednostně opatření k podstatnému zvýšení počtu zdravotnického personálu v plzeňské věznici tak, aby bylo možno mimo jiné zajistit přítomnost zdravotní sestry po celých 24 hodin denně a o víkendech přítomnost lékaře“ (bod 87).

Ředitel věznice Plzeň rozhodl o rozložení pracovní doby zdravotnického personálu tak, aby ve věznici byl v pracovní dny přítomen jeden lékař a čtyři sestry od 6:00 do 18:00 hodin. Od 18:00 hodin do 06:00 hodin a ve dnech pracovního volna a pracovního klidu zabezpečuje lékařskou službu první pomoci lékař z civilního zařízení – I. poliklinika Plzeň, v případě akutní potřeby ošetření rychlá záchranná služba první pomoci Plzeň.

Práce zdravotních sester v ČR není zaměřena na jejich samostatnou činnost, jak v posuzování celkového zdravotního stavu, tak ani v podávání léků podle vlastního uvážení.

Zřízení lékařské služby první pomoci přímo ve věznici Plzeň nelze zajistit z důvodu nezájmu lékařů z civilních zařízení a nezájmu lékařů o práci ve věznicích a vazebních věznicích. Navíc v situaci, kdy vláda České republiky rozhodla o snížení počtu příslušníků a občanských pracovníků Vězeňské služby, není možné zvyšovat počet lékařů-občanských pracovníků Vězeňské služby.

„CPT doporučuje neprodleně přijmout opatření ke zlepšení hygieny ve dvou místnostech ošetrovny ve věznici Plzeň v souladu se zdravotnickými normami“ (bod 88).

V lůžkové části zdravotnického střediska jsou cely pro sedm pacientů. Byl zde proveden nový nátěr stěn, lůžek a nočních stolků. Výměna lůžkovin se provádí nejméně jedenkrát týdně. Obměna nočních stolků, postelí a ostatního vnitřního vybavení bude probíhat v průběhu roku 2004 v závislosti na výši přidělených finančních prostředků.

„CPT doporučuje, aby byla přijata opatření zajišťující všem vězňům poskytování léků nutných vzhledem k jejich zdravotnímu stavu, což znamená, že finanční prostředky přidělované jednotlivým věznicím by měly být dostatečné k umožnění bezplatného poskytování léků těm vězňům, kteří nemají dostatek prostředků k jejich zakoupení“ (bod 89).

Vězňům jsou poskytovány léky, které jejich zdravotní stav vyžaduje. Věznicím jsou přidělovány finanční prostředky ve výši, která umožňuje u zdravotně nepojištěných vězňů (cizinců) bez finančních prostředků uhradit léky z prostředků Vězeňské služby ČR.

Ve Věznici Plzeň nikdy nenastala situace, kdy by nebyl podán životně důležitý lék, čímž by byl vězeň ohrožen na životě, bez ohledu na tom zda se jedná o nepojištěného cizince či nikoliv.

„CPT věří, že požadavek, aby vstupní lékařská prohlídka nově příchozích vězňů byla až na výjimečné okolnosti provedena v den nástupu výkonu trestu odnětí svobody, bude splněn, jakmile bude ve věznici Plzeň zajištěna víkendová přítomnost zdravotnického personálu (a lékaře)“ (bod 90).

V případě, že se podaří zajistit víkendovou přítomnost lékaře ve věznici Plzeň, bude požadavek, aby vstupní lékařská prohlídka nově příchozích vězňů byla až na výjimečné okolnosti provedena v den nástupu výkonu trestu, splněn - viz též text k bodu 87.

„CPT doporučuje, aby byla přijata opatření zajišťující naprosté zachování lékařského tajemství ve věznici Plzeň (i ve všech ostatních vězeňských zařízeních v celé České republice); veškerá lékařská vyšetření odsouzených (vstupní nebo jakákoli pozdější) by měla být prováděna mimo doslech a – pokud zúčastněný lékař v daném případě výslovně nevyžaduje jinak – mimo dohled příslušníků vězeňské služby“ (bod 92).

Příslušníci Vězeňské služby jsou v ordinaci lékaře přítomni pouze v případě, že o to lékař nebo sestra výslovně požádají. Česká lékařská komora Vězeňské službě k této problematice sdělila, že příslušníci Vězeňské stráže, pokud jsou zavázáni mlčenlivostí o všem, co se dozvedí při výkonu své profese, mohou být přítomni v ordinaci lékaře, aniž by jejich přítomností lékař porušil lékařské tajemství.

Systémové zajištění proti zneužití informací o zdravotním stavu vězněné osoby ze strany příslušníků Vězeňské služby je zabezpečeno prokazatelným seznámením všech příslušníků s příslušnými zákony⁶² a pravidelným přezkušováním znalostí těchto zákonů. Všichni příslušníci podepsali prohlášení o mlčenlivosti, ve kterém se zavázali zachovávat mlčenlivost před nepovolanými osobami o všech osobních a jiných údajích, o nichž se dozvěděli. V prohlášení jsou zároveň poučeni o skutečnosti, že porušení stanovené povinnosti bude posuzováno jako zvláště závažné porušení služebních povinností s možnými pracovněprávními případně trestněprávními následky.

6. Další problémy

„CPT doporučuje přijmout ve věznici Plzeň opatření s cílem ukončit praxi, podle níž jsou vězni povinni během čekání, než se jim bude vězeňský personál věnovat, stát čelem ke zdi“ (bod 93).

Praxe, podle níž jsou vězni povinni stát při vyvádění z cely čelem ke zdi, není využívána plošně. Při vyvádění z cely je předvádějící příslušník povinen provést preventivní osobní prohlídku vězně, pro jejíž provedení je jediný vhodný postoj vězně čelem ke zdi s rozkročenýma nohama a rukama opřenýma o zeď. Postoj čelem ke zdi značně omezuje možnost fyzického útoku agresivního jedince. Problematiku je nutno posuzovat individuálně, nelze ji vyřešit obecným zákazem „stavění vězňů čelem ke zdi“. Vězeňská služba dbá na to, aby ke stání vězněné osoby čelem ke zdi docházelo pouze individuálně, výjimečně u vězňů, u kterých je diagnostikována potřeba zvýšeného dozoru.

⁶² zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

„CPT doporučuje ve věznici Plzeň podniknout přednostně opatření k obsazení volných míst dozorců“ (bod 94).

K obsazení volných míst dozorců ve věznici Plzeň přijal ředitel věznice soubor úkolů. Jedná se o aktivní spolupráci s úřady práce v plzeňském regionu, zveřejnění nabídky pracovních míst ve sdělovacích prostředcích, spolupráci s vojenskými útvary (informace a besedy s vojáky, kterým končí základní vojenská služba), hmotnou zainteresovanost zaměstnanců věznice na výběru uchazečů o přijetí do služebního poměru.

Nezaměstnanost v Plzni stejně jako v dalších velkých průmyslových centrech jako je Liberec a Praha nedosahuje výše, při které by bylo zaměstnání ve Vězeňské službě pro muže dostatečně atraktivní. Česká republika nemá dostatek finančních prostředků pro to, aby velmi náročná práce dozorců, stojící až na samém konci žebříčku společenské prestiže, byla odpovídajícím způsobem finančně honorována.

„CPT by rád získal vyjádření k poznámkám v bodu 95 týkajícím se omezení návštěv osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody. CPT má vážné obavy ohledně omezení návštěv osob ve výkonu trestu odnětí svobody, stanovených v nové legislativě. Tyto vězně mohou navštěvovat jiné než blízké osoby pouze „ze závažných důvodů“. Pokud tomu nebrání konkrétní bezpečnostní hlediska, měly by být návštěvy jiných než blízkých osob zpravidla povoleny. Stávající znění příslušných právních předpisů navíc ponechává do značné míry na úvaze vězeňské služby, v jakém rozsahu povolí návštěvy konkrétnímu odsouzenému“ (bod 95).

Přestože se české úřady nesetkaly s případem, kdy by byla konkrétnímu odsouzenému povolena návštěva na dobu kratší než tři hodiny během jednoho kalendářního měsíce, dospěly k tomu, že zákonná úprava vznik takového případu nevylučuje. Návrh na změnu zákona o výkonu trestu odnětí svobody proto stanovuje, že odsouzený má právo přijmout návštěvy na dobu celkem 3 hodiny během jednoho kalendářního měsíce. Právo na přijímání návštěv v tomto rozsahu nebude moci být omezeno rozhodnutím žádného orgánu.

Navrhovanou změnou zákona o výkonu vazby bude navíc rozšířen nárok obviněných osob ve vazbě na přijímání návštěv z původní jedné hodiny každé dva týdny na tři hodiny měsíčně. Rozsah nároku na návštěvy bude tak stejný u osob odsouzených i obviněných. Rovněž u osob ve výkonu vazby nebude moci být právo na přijímání návštěv v tomto rozsahu omezeno rozhodnutím žádného orgánu.

Novela ovšem neobsahuje návrh na rozšíření návštěv v tom smyslu, že návštěvy jiných než osob blízkých by byly možné i bez závažných důvodů.

„CPT doporučuje, aby jak osoby ve výkonu vazby, tak osoby ve výkonu trestu odnětí svobody v českých věznicích měly zaručen pravidelný přístup k telefonu“ (bod 96).

Novela zákona o výkonu vazby obsahuje ustanovení, které obviněným v nekoluzní vazbě umožňuje použití telefonu ke kontaktu s osobou blízkou za obdobných podmínek jako to umožňuje současná právní úprava u odsouzených. Obviněnému v nekoluzní vazbě se v odůvodněných případech umožní použití telefonu ke kontaktu s osobou blízkou a ze závažného důvodu bude možné takovému obviněnému povolit použití telefonu ke i kontaktu s jinou osobou, než je osoba blízká.⁶³

Vzhledem k tomu, že osobám ve výkonu trestu je (a osobám ve vazbě bude) umožněno telefonovat osobám blízkým pouze „v odůvodněných případech“ a jiným osobám pouze „ze závažného důvodu“, nenaplnuje tato úprava zcela požadavek CPT na zaručení

⁶³ navrhované ustanovení § 13a zákona o výkonu vazby

pravidelného přístupu k telefonu. Bylo by proto vhodné právní předpisy v tomto smyslu upravit.

Vybavení věznic několika stovkami telefonních přístrojů s možností odposlechu není aktuálně možné z důvodu nedostatku finančních prostředků. Předpokládá se, že objem finančních prostředků, který umožní vybavit věznice stovkami telefonních přístrojů s možnostmi odposlechu, bude mít Vězeňská služba ČR k dispozici až po roce 2007.

„CPT doporučuje, aby byly podniknuty kroky k odstranění nedostatků kázeňských cel ve věznici Plzeň s ohledem na poznámky uvedené v bodu 98 (např. špatné větrání, plísňe na zdech)“ (bod 98).

Během rekonstrukce v letech 1994 - 2002 byla v kázeňských celách v plzeňské věznici provedena výměna oken 60 x 60 cm za okna 100 x 98 cm dvojitě zasklená plexisklem, vyklápěcí, s dostatečnou světelností i větrací plochou. Betonové kvádry jsou opatřeny v denní době jednoduchým sedákem. Je zajištěno nepřetržité vytápění ústředním topením, závady vytápění jsou odstraňovány neprodleně. Cely nejsou vlhké a jsou pravidelně bíleny, a to dle potřeby, nejméně však jedenkrát ročně. Další zdravotně technické vybavení je standardního provedení a odpovídá ČSN a platným hygienickým předpisům.

„CPT by rád od českých úřadů obdržel vyjádření ke zjištěním delegace, že výčet povolených donucovacích prostředků nebyl upraven podle doporučení CPT obsažených ve zprávě o návštěvě v roce 1997“ (bod 99).

Šokové prostředky byly jako možný donucovací prostředek vypuštěny ze zákona o Vězeňské službě a justiční strážci ČR⁶⁴ v roce 2000⁶⁵ a po 1. lednu 2001 je nelze používat.

Úder střelnou zbraní lze jako donucovací prostředek používat i v současné době, prakticky se však nepoužívá. České úřady jsou přesvědčeny o tom, že tento donucovací prostředek má své opodstatnění v závažných situacích, kdy se rozhoduje o použití střelné zbraně ve stavu tísně a při výstřelu by došlo k ohrožení zdraví a života osob. Jeví-li se okamžité znehybnění pachatele jako nezbytné, je úder zbraní rozhodně humánnější než okamžité použití střelné zbraně výstřelem

Zásahová výbuška je donucovací prostředek, který není běžně používán. Její použití přichází v úvahu zcela výjimečně. Toto odpovídá stanovisku CPT obsaženému ve zprávě o návštěvě ČR v roce 1997.

Znehybnující plyn nelze v ČR jako donucovací prostředek používat, jednalo se zřejmě o chybný překlad pojmu „slzotvorné prostředky“.

„CPT doporučujeme českým úřadům ustavit v celém vězeňském systému poradní orgány“ (bod 102).

Českým úřadům není známo, kdo poskytl CPT mylnou informaci o tom, že poradní sbory byly ke dni návštěvy ustanoveny pouze pro malý počet věznic. Ke dni návštěvy byly poradní sbory zřízeny ve většině věznic (72%). Návrh na změnu zákona o výkonu trestu odnětí svobody nově stanovuje povinnost ředitelů všech věznic zřídit poradní sbor.⁶⁶

⁶⁴ zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ zákonem č. 460/2000 Sb.

⁶⁶ navrhované ustanovení § 4 zákona o výkonu trestu odnětí svobody

„CPT by rád obdržel podrobné informace o pravomocích a činnost veřejného ochránce práv ohledně návštěv vězeňských zařízení a vyřizování stížností vězňů“ (bod 102).⁶⁷

Veřejný ochránce práv a jeho kancelář, s nímž je spojeno odborné, organizační a technické zabezpečení činnosti, působí v České republice na základě zákona⁶⁸ jako instituce ombudsmanského typu, která je nezávislá a oddělená od státní správy i soudnictví. Faktický výkon činnosti veřejného ochránce práv se datuje od roku 2001 a jeho úkolem je poskytovat ochranu osobám před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v zákoně o veřejném ochránci práv, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy.

V rámci takto vymezené věcné působnosti se pak veřejný ochránce práv zabývá mimo jiné i činnostmi a postupy zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova anebo ochranné léčení. V této souvislosti je třeba upozornit na skutečnost, že veřejný ochránce práv v těchto zařízeních nevykonává systematickou preventivní vnější kontrolu. Ve většině případů se jedná o kontrolu následnou, ke které dochází až na základě stížnosti podané dotčenou osobou. Šetření veřejného ochránce práv zahájené bez návrhu, tj. z vlastní iniciativy, jsou spíše výjimkou a vychází zpravidla z nějakého signálu jako je informace od nevládní organizace, zpráva v médiích apod.

Vězněné osoby mají právo obracet se na veřejného ochránce práv s písemnými podněty, které nesmí být podrobeny úřední kontrole.

Aby mohl veřejný ochránce práv efektivně naplňovat své poslání, disponuje potřebnými tzv. vyšetřovacími oprávněními, pomocí nichž zjišťuje zda v předmětné věci došlo k porušení právních předpisů či k jinému pochybení. V této souvislosti je možné rozlišovat dvě skupiny oprávnění:

1) oprávnění vyvíjet určité (dovolené) činnosti v prostorách úřadu v rámci místního šetření (např. nahlížet do spisu, klást otázky jednotlivým zaměstnancům, rozmlouvat s dotčenými osobami bez přítomnosti třetích osob);

2) právo něco od úřadu požadovat (úřady jsou povinny např. poskytnout vysvětlení a informace, předložit spisy a jiné písemnosti, sdělit písemné stanovisko ke skutkovým a právním otázkám, provést důkazy, které veřejný ochránce práv navrhne);

Při zjištění porušení právních předpisů či jiného pochybení může navrhnout adekvátní opatření k nápravě. Tento návrh má však toliko iniciační charakter, neboť veřejný ochránce práv není oprávněn přímo zasahovat do činnosti a rozhodování úřadů. Nicméně v případech, kdy nebyla zjednána náležitá náprava veřejný ochránce práv vždy vyrozumí nadřízený úřad, případně vládu České republiky a může věc také zveřejnit (medializovat). Jestliže ani potom k náležité nápravě nedojde, je povinen o tom informovat Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky.

Vedle odboru generální inspekce ministerstva spravedlnosti a státního zastupitelství je veřejný ochránce práv dalším prvkem systému vnější kontroly výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby ve věznicích a vazebních věznicích. S ohledem na roli státního zastupitelství v trestním řízení a s ohledem na zavěšení soustavy státních zastupitelství i odboru generální inspekce pod ministerstvo spravedlnosti však lze konstatovat, že vnější kontrolu v pravém slova smyslu vykonává ve věznicích a vazebních věznicích pouze veřejný ochránce práv.

V rámci šetření jednotlivých podnětů navštívil veřejný ochránce práv, resp. jím pověřený zaměstnanec Kanceláře veřejného ochránce práv mnohé věznice a vazební věznice na území České republiky, z nichž lze uvést např. Vazební věznici Praha – Ruzyně, Vazební věznici Brno, Věznici Kuřim, Věznici Mírov, Věznici Valdice, Věznici Rýnovice, Věznici Příbram, Věznici Horní Slavkov, Věznici Světlá nad Sázavou. Místní šetření ve věznicích a

⁶⁷ viz též text k bodu 147

⁶⁸ zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

vazebních věznicích jsou prováděna v souladu se zákonem svěřenými vyšetřovacími oprávněními.

V oblasti vězeňství se veřejný ochránce práv nejčastěji setkává s žádostmi vězňů o pomoc s přemístěním do jiné věznice, která je blíže jejich rodině a bydlišti. V podnětech odsouzení nesouhlasí s tím, že vedení věznice nevyhovělo jejich žádosti nebo na ni vůbec nereagovalo. Jako nejčastější důvod zamítnutí žádosti o přemístění jsou uváděny kapacitní důvody; většina odsouzených totiž žádá o přemístění na Moravu, kde je věznic, resp. ubytovacích míst, méně než v Čechách.

S ohledem na poznatky získané při vyřizování tohoto druhu podnětů lze konstatovat, že celému systému by významně prospělo, kdyby byla zpracována odpovídající elektronická evidence odsouzených žádajících o přemístění, a to pro potřeby Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky i pro potřeby jednotlivých věznic. Evidence by zpracovala vložené údaje o odsouzeném, poměřila je se zadanými kritérii pro přemístění a vznikl by tak jakýsi „pořadník“, o kterém by byli odsouzení informováni. Tím by došlo jednak ke zjednodušení administrativy věznic nutné při vyřizování žádostí a jednak k naplnění požadavku na přemístění těch, kteří to relativně nejvíc potřebují.

Další obsáhlou skupinou stížností jsou stížnosti na podmínky a pobytový režim ve věznicích i vazebních věznicích. V této souvislosti se veřejný ochránce práv zabýval či zabývá např.:

- poskytováním náležité zdravotní péče o vězněné osoby a problematikou nahlížení do zdravotnické dokumentace;
- zohledňováním stravovacích potřeb a návyků různých skupin vězněných osob (např. cizinci vyznávající islámské náboženství);
- zacházením s doživotně odsouzenými a výkonem trestu doživotí, zejména významnou izolací těchto osob, která vychází do značné míry ze stávající právní úpravy;⁶⁹
- zařazováním obviněných a odsouzených do režimu opatření pro zajištění výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody na velmi nebezpečných osobách z prostředí organizovaného zločinu (tzv. zvláštní režim);
- podmínkami těhotných žen a matek nezletilých dětí ve výkonu vazby nebo trestu;
- ukládáním kázeňského trestu, a to především ve vztahu k výběru druhu kázeňského trestu a jeho efektivitě;
- výkonem vyhošťovací vazby a výkonem trestu vyhoštění;
- problematikou tzv. výstupních oddělení, zejména kritérii pro zařazování odsouzených do těchto oddělení, založených nikoli na principu potřebnosti, ale zásluhovosti;
- zaměstnáváním vězněných osob a stanovením dostatečné a spravedlivé odměny.

Veřejný ochránce práv využil i možnosti doporučit změnu legislativy a na základě jeho iniciativy vláda navrhla nová ustanovení novely zákona o výkonu vazby, upravující oddělené umístování osob ve vyhošťovací vazbě a jejich zařazování do oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem.⁷⁰ Vyhošťování cizinci totiž tvoří odlišnou skupinu než obvinění, vyžadují jiné zacházení a měli by mít odlišná práva a povinnosti (např. pokud jde o míru omezení svobody pohybu a o styk s vnějším světem).

⁶⁹ V této souvislosti je nutno připomenout iniciativu Vězeňské služby České republiky směrem ke změně zákonné úpravy ohledně odděleného umístování odsouzených k doživotnímu trestu (sněmovní tisk č. 353).

⁷⁰ Blíže viz část třetí, čl. III., body 2 a bod 15 vládního návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (sněmovní tisk č. 353).

K části D - Psychiatrická zařízení

1. Životní podmínky pacientů

„CPT věří, že české úřady podniknou kroky ke zlepšení životních podmínek v některých pavilonech (zejména 6, 11 a 20) Psychiatrické léčebny Opava s ohledem na poznámky uvedené v bodu 109“ (bod 109).

Stav přeplněnosti některých pavilonů bohužel trvá a ke změně může dojít pouze výstavbou nových pavilonů nebo přesunem části nemocných do zařízení sociální péče, které však klienty s psychiatrickou diagnózou považují za pro ně kontraindikované. Na stanici 20B nelze uzamykatelné skříňky ani další nábytek na ložnice nemocných umístit vzhledem ke stupni psychického postižení pacientů.

„CPT vyzývá české úřady, aby v opavské léčebně pacientům, kteří si to přejí, umožnily během dne přístup do jejich pokojů“ (bod 110).

V souladu s doporučením CPT je již pacientům, kteří si to přejí a u nichž není ordinována aktivační terapie, umožňováno na základě pokynu ředitele léčebny pobývat přes den na ložnicích.

„CPT doporučuje, aby byla přijata opatření k zajištění vycházek v rozsahu alespoň jedné hodiny denně pro všechny pacienty v Psychiatrické léčebně Opava, kterým to dovoluje jejich zdravotní stav“ (bod 111).

V Psychiatrické léčebně v Opavě byl organizačními a personálními opatřeními ředitele léčebny upraven režim oddělení tak, aby i pacientům z uzavřených oddělení, jejichž zdravotní stav to dovoluje, byly umožněny každodenní vycházky do dvorů oddělení a v parku.

„CPT doporučuje, aby všichni pacienti v opavské léčebně, kteří nejsou upoutáni na lůžko, směli přes den nosit své vlastní oblečení (a je-li to nutné, aby byli k jeho nošení povzbuzováni), nebo aby jim byl poskytnut vhodný neuniformní oděv“ (bod 112).

Všem pacientům je již umožňováno nosit přes den své vlastní oblečení a jsou k tomu personálem povzbuzováni. Snaha pracovníků léčebny je však někdy mařena zákonnými zástupci pacientů, kteří odmítají poskytnout prostředky k zakoupení individuálního oblečení. Pokud pacienti nemají své vlastní oblečení a jejich opatrovníci odmítají v této záležitosti spolupracovat, je pacientům vhodný neuniformní oděv pacientům pořizován léčebnou. Jde o jednoduchý typ denního a nočního oblečení, přičemž další typy oblečení jsou zajišťovány z darů personálu či sponzoringu, neboť úhrady zdravotního pojištění za ošetrovací den pamatují na ošacení nemocných jen v omezené míře.

„CPT vyzývá české úřady, aby podnikly kroky k zajištění méně neosobního prostředí pro klienty 1. a 3. oddělení Ústavu sociální péče Ostravice“ (bod 113).

Při vytváření méně neosobního prostředí je nutné vzít v úvahu psychický stav klientů stanic 1 a 3, následkem něhož tito obyvatelé systematicky a nepřetržitě poškozují a ničí veškerou výzdobu, vybavení a zařízení pokojů. Právě proto je personál ústavu nucen tyto pokoje a chodby častěji opravovat a malovat. Malování pokojů probíhá dle potřeby; zdravotní

norma nebyla doposud vydána. I přes tyto uvedené potíže je snahou personálu vytvořit příjemné prostředí i pro klienty 1. a 3. oddělení.

„CPT by byl rád informován o pokroku v realizaci plánů na výstavbu nových prostor pro Ústav sociální péče Ostravice ve Frýdku-Místku do roku 2004“ (bod 115).

Budování nového areálu Ústavu sociální péče na Pržně pokračuje dle stanoveného harmonogramu prací pro rok 2003, dokončení se plánuje na konec roku 2004. Byly dokončeny hrubé stavby všech objektů (mimo venkovní amfiteátr a venkovní sportovní areál). Následně jsou realizovány montáže rozvodu vody, plynu, elektřiny, kanalizace, oken atd.

Součástí areálu bude mimo jiné zdravotní pavilon, určený pro klienty trvale ležící, imobilní a klienty s těžkým mentálním postižením, dětský pavilon, oddělení pro klienty s lehkým a středním mentálním postižením, objekt pro chráněné bydlení, budova pro pracovní a výchovnou terapii, objekt pro zemědělskou terapii, venkovní amfiteátr a venkovní sportovní areál.

V této fázi realizace, prakticky rok před dokončením, připravuje ústav žádost o poskytnutí finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie. Tyto by byly použity na dostavbu zařízení a dále především na rozšíření areálu o velmi potřebný pavilon pro klienty s těžkými psychosomatickými poruchami.

2. Personál a léčba

„CPT doporučuje, aby byl přezkoumán početní stav zdravotnického personálu v Psychiatrické léčebně Opava“ (bod 116).

Vzhledem k ekonomické situaci zdravotnického zařízení, v němž připadá na mzdy více než 60% rozpočtu léčebny, se stav personálu daří zlepšovat jen pomalu, nicméně došlo ke zvýšení počtu lékařů, psychologů, terapeutů i režimových pracovníků. Počty zdravotnického personálu jsou ale bohužel stále nedostačující, zejména u nižšího a pomocného personálu.

Psychiatrické léčebny jsou financovány ze zdrojů fondu všeobecného zdravotního pojištění. Podíl příspěvku ze státního rozpočtu (od zřizovatele) činí 0,6 %. Stav personálu ani jeho strukturu u podřízených příspěvkových organizací napojených na úhradu ze zdrojů veřejného zdravotního pojištění ministerstvo zdravotnictví neurčuje. Počty a strukturu pracovníků si příspěvková organizace stanovuje sama. Dle vyjádření ředitele léčebny, není Psychiatrická léčebna Opava schopna ze stávajících příjmů od zdravotních pojišťoven navýšit personál.

„CPT vyzývá české úřady, aby usilovaly o další rozvoj psychoterapie a psychosociálních rehabilitačních činností v opavské léčebně“ (bod 117).

Vedení léčebny ani ministerstvo zdravotnictví nesdílí názor CPT, že se v Psychiatrické léčebně Opava pouze v omezené míře užívá psychoterapie. Psychiatrická léčebna Opava patří k léčebnám s nejvyšším podílem této léčby, zejména u psychotiků. Aktivační metody léčby byly na chronické uzavřené stanici 20B od doby kontroly ještě dále rozšířeny až k hranici možností vzhledem k hloubce psychického defektu pacientů.

„CPT doporučuje, aby bylo používání elektrokonvulzivní terapie (ECT) v Psychiatrické léčebně Opava podrobně zaznamenáváno do zvláštní knihy“ (bod 118).

Elektrokonvulzivní terapie je v Psychiatrické léčebně Opava prováděná na kvalitní úrovni, která odpovídá stanoveným standardům. V souladu s doporučením CPT byla zavedena zvláštní kniha, dokumentující tuto léčbu na jednotlivých odděleních.

Na všech pracovištích provádějících elektrokonvulzivní terapii, je vedena zvláštní kniha ECT, která je sumarizována anestezioložkou a kontrolována ředitelem léčebny. Knihy ECT byly vedeny jednotlivými stanicemi již několik let před kontrolou CPT. Po doporučení CPT a v návaznosti na primářskou poradu léčebny došlo k formálnímu sjednocení těchto knih ECT ředitelem léčebny.

„CPT by byl rád informován o přesných postupech ohledně biomedicínských výzkumných projektů realizovaných v Psychiatrické léčebně Opava a v ostatních psychiatrických ústavech v České republice“ (bod 119).

Medicínský výzkum je tak jako jiná odvětví výzkumu v současné době organizován a realizován podle zákona o podpoře výzkumu a vývoje.⁷¹ V době návštěvy CPT neexistoval v České republice samostatný právní předpis, který by se týkal medicínského výzkumu, nicméně vláda České republiky schválila mezinárodně akceptovaný biomedicínský kodex. V návaznosti na jeho schválení připravuje ministerstvo zdravotnictví souhrnné zpracování předmětné problematiky v rámci návrhu zákona o zdravotní péči.

Pokud jde o výzkum prováděný v Psychiatrické léčebně v Opavě, výzkum je zde prováděn v souladu s mezinárodními normami. Klinická hodnocení některých antipsychotik, antidepressiv, nootropik, jiných léčiv a další biomedicínské výzkumné projekty jsou prováděny podle postupů projednaných a schválených Státním ústavem pro kontrolu léčiv a lokální Etickou komisí, dle zásad GCP, vždy s informovaným písemným souhlasem pacienta a pouze nejkvalifikovanějšími pracovníky léčebny. V Psychiatrické léčebně Opava nejsou řešeny žádné výzkumné projekty podporované Interní grantovou agenturou ministerstva zdravotnictví (dále jen „IGA MZ“) nebo jinou obdobnou institucí ani výzkumný záměr představující institucionální podporu pro výzkum na zdravotnickém pracovišti.

K výzkumu v dalších psychiatrických zdravotnických zařízeních lze uvést, že na psychiatrických klinikách lékařských fakult jsou řešeny výzkumné projekty podporované IGA MZ, jejichž projednávání se řídí zákonem o podpoře výzkumu a vývoje a dalšími právními předpisy.⁷² Tyto právní normy jsou v souladu s mezinárodními zvyklostmi pro posuzování výzkumných projektů. Projekty zahrnují vyjádření Etické komise a pokud se týkají vyšetřování pacientů, je vyžadován jejich souhlas. Všechny realizované farmakologické studie musí být schváleny Státním ústavem pro kontrolu léčiv. Resortní pracoviště Psychiatrické centrum Praha navíc získává institucionální finanční podporu k řešení výzkumných záměrů.⁷³

⁷¹ zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), ve znění pozdějších předpisů; dále je problematika výzkumu v oblasti biomedicíny upravena ust. § 27b zák. č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, Úmluvou o lidských právech a biomedicině (čl. 15 – 18), zák. č. 79/1997 Sb., o léčivech a o změnách a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (ověřováním léčiva na osobách) a zák. č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (ověřováním zdravotnických prostředků).

⁷² nařízení vlády č. 461/2002 Sb., o účelové podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji, v platném znění; pravidla IGA MZ (schválená ministerstvem zdravotnictví)

⁷³ nařízení vlády č. 462/2002 Sb., o institucionální podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o hodnocení výzkumných záměrů, ve znění pozdějších předpisů

„CPT doporučuje, aby v Ústavu sociální péče Ostravice byly podniknuty kroky k zajištění:

- **zvýšení početního stavu zdravotnického personálu vykonávajícího noční služby;**
- **posílení přítomnosti všeobecného lékaře a psychiatra;**
- **poskytování rehabilitačních služeb (psychologie, fyzioterapie atd.)“ (bod 120).**

Početní stav zdravotnického personálu v Ústavu sociální péče Ostravice byl navýšen o jednoho pracovníka na současný celkový počet 33 (střední zdravotní personál 19, nižší zdravotní personál 6, pomocný zdravotní personál 8). Pět zdravotních sester absolvovalo pomaturitní specializační studium v oboru psychiatrie. Doporučení CPT ohledně zvýšení početního stavu zdravotnického personálu přítomného během nočních služeb bylo zohledněno potřebnými organizačními opatřeními, a to tak, že došlo ke zvýšení stavu zdravotnického personálu po dobu noční služby na stanici 3 na dva pracovníky. Ústav dále využívá možnosti náhradní civilní služby, případně praxe studentů středních a vysokých škol.

V případě posílení přítomnosti všeobecného lékaře a psychiatra je třeba brát v úvahu, že se jedná o soukromé lékaře a nelze jim nařídít větší pracovní úvazek. Obecně je velmi problematické zajistit odpovídající lékařskou péči zvláště v zařízeních vzdálených okresním městům, s omezenými možnostmi hromadné dopravy tak, jak tomu je v tomto případě. I za této situace se pracovníci ústavu snaží přizpůsobit standardům kvality v oblasti sociální péče.

Otázky zvýšení počtu personálu, posílení přítomnosti lékařů, rehabilitace a rozvoje terapeutických činností budou řešeny v závěru roku 2003 a následně v roce 2004 s orgány zřizovatele a zdravotních pojišťoven v souvislosti s otevřením nového ústavu v Przně.

„CPT doporučuje, aby byla prioritně učiněna opatření k zajištění toho, aby všichni klienti v Ostravici měli možnost věnovat se přiměřeným psychosociálním a zájmovým terapeutickým činnostem v závislosti na jejich duševních schopnostech a tělesné pohyblivosti“ (bod 122).

Klienti ze všech oddělení, včetně oddělení č.1 a 3, jsou zapojováni do výchovných činností s přihlédnutím k jejich postižení a z toho vyplývajících možnostech. Stav každého klienta je komplexně individuálně posuzován na základě pravidelného psychosomatického vyšetření. Pokud je výsledkem šetření pouze schopnost jednoduché manipulace, chůze, stolních her apod., není možné zapojit tyto klienty do jiných zájmových terapeutických činností.

3. Omezení pohybu rozrušených a/nebo agresivních klientů/pacientů

„CPT doporučuje podniknout opatření k zajištění toho, že postupy používání prostředků na zklidnění nebo omezení pohybu uplatňované v Ústavu sociální péče Ostravice budou sladěny s požadavky uvedenými v bodu 123“ (bod 125).

„CPT doporučuje, aby byly v Psychiatrické léčebně Opava a v Ústavu sociální péče Ostravice by měly být vedeny zvláštní knihy o použití prostředků fyzického zabránění pohybu“ (bod 125).

V Psychiatrické léčebně v Opavě byly na všech stanicích zavedeny pokynem ředitele ze dne 18. března 2003 "Sešity s evidencí omezování", do kterých ordinovaná omezení zapisuje službu konající střední zdravotnický personál. V tomto sešitu je evidováno jméno a příjmení pacienta, datum, způsob a doba omezení.

V ústavu sociální péče **Ostravice** je od 15. září 2003 v platnosti Ošetřovatelský standard "Zvládnání akutního psychického stavu u obyvatele s neklidem a agresivitou". Jde o závaznou vnitřní normu, jak postupovat při vzniku takovéto situace. Ošetřovatelský standard byl vytvořen pracovníky ústavu.

Důvod a doba (čas zahájení a ukončení) použití omezovacích prostředků - lůžka pro neklidné nebo kazajky - jsou evidovány v úředním dokladu Hlášení sester. Tento záznam se rovněž vede v dekurzu a chorobopisu klientů. Dle závažnosti situace je o opatření informován ošetřující lékař – psychiatr, v jeho nepřítomnosti lékař konající lékařskou službu první pomoci. Praktický lékař je informován pouze o somatickém stavu klienta.

Existence lůžek pro neklidné (s klecí nebo sítí) jsou v Ústavu sociální péče Ostravice vzhledem k psychiatrickým diagnózám klientů považována za nutnost. Dojde-li k agresivnímu raptu klienta, je na nezbytně nutnou dobu uložen do klece (sítě), do doby než se podaří telefonicky spojit s lékařem – psychiatrem (v jeho nepřítomnosti s lékařem konajícím lékařskou službu první pomoci). Po této telefonické konzultaci zdravotního stavu klienta je na základě rozhodnutí lékaře buď aplikována injekce i.m. ke zvládnutí neklidu nebo je indikován převoz do psychiatrické léčebny. Všichni lékaři jsou vzdáleni do 20 km od ústavu, a tudíž není možné agresivního klienta nechat ohrožovat bezpečnost ostatních, personálu, ani sebe samého. Psychiatr v roce 2002 zrušil svým rozhodnutím veškerou injekční aplikaci psychofarmak a tyto je možné aplikovat až po ordinaci lékaře.

„CPT doporučuje, aby v Ústavu sociální péče Ostravice byla přijata opatření zajišťující:

- **přezkoumání materiálních podmínek na obou samotkách;**
- **umožnění všem klientům umístěným na samotce, kterým to dovolí jejich zdravotní stav, strávit alespoň jednu hodinu denně pohybem venku;**
- **vynaložení obzvláštního úsilí k tomu, aby klienti, kteří jsou dlouhodobě umístěni na samotce, měli odpovídající kontakt s lidmi;**

CPT by rovněž rád obdržel informace o dlouhodobém výhledu na léčbu uvedených dvou klientů držených na samotkách“ (bod 126).

Co se týče materiálních podmínek na samostatných pokojích, personál ústavu vychází z doporučení psychiatra, podle kterého není jiná možnost pobytu těchto klientů, pouze samostatné bydlení s omezeným vybavením pokojů a individuálním přístupem personálu. Vzhledem ke zdravotnímu stavu prvního klienta (pojídání předmětů, rozmontovávání zařízení) je možnost vybavení jeho pokoje nábytkem značně omezená, stav druhého klienta dovoluje vybavení jeho pokoje nábytkem ve větší míře. Současné materiální podmínky na samostatných pokojích jsou v závislosti na zdravotním stavu a psychiatrické diagnóze obou klientů maximálně možné.

Prvnímu klientovi je dle možnosti zajištěn pobyt venku za přítomnosti jednoho pracovníka. Možnost pobytu venku není upírána ani druhému klientovi ovšem je nutno přihlížet k jeho aktuálnímu psychickému stavu a dle toho se rozhodnout. Obyvatel odmítá nabízené vycházky v přítomnosti personálu prakticky stále, i když jsou mu nabízeny několikrát denně.

Pokud to dovoluje jejich zdravotní stav, pohybují se oba klienti mimo svůj pokoj a účastní se společenských aktivit s ostatními.

Zdravotní stav obou klientů je pravidelně hodnocen lékařem-psychiatrem, který konstatoval, že jej nebylo možno zlepšit medikací ani jiným přístupem. V rámci stávajících možností ústavu je těmto klientům vzhledem k jejich zdravotnímu stavu poskytována maximální péče.

„CPT doporučuje, aby byla okamžitě z užívání vyřazena lůžka opatřená klecí a aby bylo co nejdříve ukončeno používání lůžek opatřených sítí ke zvládnání rozrušených pacientů/klientů“ (bod 128).

Počet lůžek opatřených sítí v Psychiatrické léčebně **Opava** byl zredukován a tato lůžka jsou používána pouze jako humánní prostředek ochrany nemocných před závažným poraněním při náhlých nočních neklidech.

Informace o Ústavu sociální péče **Ostravice** jsou uvedeny u bodu 125.

„CPT doporučuje, aby byla přijata opatření s cílem zajistit, že dokud budou používána lůžka opatřená sítí, nebudou osoby umístěné do takovýchto lůžek na očích ostatních pacientů/klientů a budou pod odpovídajícím dozorem personálu; toto doporučení by se mělo obdobně vztahovat i na ostatní prostředky pro zklidnění nebo omezení pohybu, např. svěrací kazajky nebo fixaci; to by nemělo bránit návštěvám ostatních pacientů nebo klientů u osob, vůči nimž jsou použity prostředky pro omezení pohybu, pokud je to z lékařského hlediska vhodné“ (bod 128).

„CPT se domnívá, že k zajištění bezpečnosti osob se sníženou pohyblivostí nebo poruchami spánku (např. dezorientací nebo náměsíčnictvím) lze nalézt vhodnější prostředky než lůžka opatřená sítí“ (bod 128).

„CPT věří, že k jeho doporučením uvedeným v bodech 125 a 128 bude přihlédnuto při přípravě návrhu pravidel používání prostředků omezení pohybu pro lůžkové psychiatrické ústavy v České republice“ (bod 129).

Užití omezovacích prostředků při poskytování zdravotní péče o pacienty psychiatrických lůžkových zdravotnických zařízení musí být, jak vyplývá z vyjádření ředitelů psychiatrických léčeben, přesně definováno interním předpisem ředitele příslušného zdravotnického zařízení. Z tohoto právního předpisu musí rovněž vyplynout doba použití a její účelnost z důvodu léčebného zájmu pacienta. O provedených opatřeních je pak vyhotoven zápis ve zdravotnické dokumentaci, včetně zprávy o ukončení použití omezovacích prostředků. Pokud jde o použití síťových lůžek, jsou tato používána pouze ojediněle zejména pro geriatrické pacienty na nezbytnou dobu jako humánní prostředek ochrany pacienta před závažným poraněním při náhlých nočních amentních stavech.

Za současného personálního vybavení léčeben tedy nelze od použití síťových lůžek zcela upustit, a to vzhledem k tomu, že jde o opatření, které zabraňuje poranění pacienta, jak již je uvedeno výše, zejména na gerontopsychiatrických odděleních, kdy u dezorientovaného a zmateného pacienta hrozí pád na zem s veškerými možnými nepříjemnými komplikacemi, zejména frakturou krčku stehenní kosti. Umístění v síťovém lůžku je dočasné, zpravidla na kritické večerní a noční hodiny, kdy dochází k zesilování chorobných stavů. Opatření musí být indikováno lékařem a uvedeno ve zdravotnické dokumentaci. Zklidnění pacienta tímto způsobem bývá mnohdy bezpečnější než aplikace vysokých dávek léků s možnými nežádoucími účinky i komplikacemi či než fixace neklidného pacienta k lůžku, kdy subjektivní pocit omezení je jistě ještě nepříjemnější a kdy vzniká i určité riziko povrchových poranění kůže. I tento způsob je však v případech neklidu, zejména u agresivních psychotických pacientů dosud nenahraditelný.

V návaznosti na výše uvedené tedy lze konstatovat, že lůžka opatřená sítí nelze z psychiatrických léčeben odstranit okamžitě. Ministerstvo zdravotnictví připravuje ve spolupráci s Českou psychiatrickou společností vypracování standardů pro používání síťových lůžek, které budou zveřejněny ve Věstníku ministerstva zdravotnictví.

„CPT by chtěl být informován o pokroku dosaženém v zavádění směrnic ohledně kvality sociálních služeb a povinné registraci a kontrolách ústavů sociální péče, jakož i předpisů pro používání prostředků zklidnění nebo omezení pohybu platných pro lůžkové psychiatrické ústavy v České republice“ (bod 129).

Ke zprávám o zneužívání restriktivních opatření přistupuje odbor sociálních služeb ministerstva práce a sociálních věcí s nejvyšší vážností a zodpovědností, jakou si tato otázka zaslouží, s ohledem na ochranu zranitelných skupin obyvatelstva a dodržování lidských práv. Jedním z pozitivních výstupů procesu ochrany zranitelných skupin před nedůstojným zacházením bylo vytvoření **Standardů kvality sociálních služeb**, jako praktického nástroje k udržení kvality v sociálních službách. Standardy byly publikovány v dubnu roku 2002 a jejich primárním smyslem je právě ochrana práv uživatelů sociálních služeb. V současné době řada krajů rozpracovává tyto standardy podle typů zařízení krajské sítě služeb.

Ve spolupráci s odborníky odbor sociálních služeb ministerstva práce a sociálních věcí v současnosti řeší problematiku užívání síťových a klecových lůžek v rezidenčních zařízeních sociálních služeb. Používání těchto lůžek je v zařízeních upraveno interními pokyny, kvalita evidence i existence evidence použití síťových a klecových lůžek je různá. Ministerstvo práce a sociálních věcí přistoupilo k následujícímu způsobu řešení problému užívání síťových a klecových lůžek a dalších restriktivní opatření:

1. V rámci ministerstva práce a sociálních věcí se připravuje **metodické opatření k postupu při mimořádném používání síťových a klecových lůžek v rezidenčních zařízeních sociálních služeb**, jehož účelem je učinit první krok k řešení problému používání těchto lůžek. Pracovní verze metodického pokynu připouští použití síťových a klecových lůžek pouze v mimořádných situacích, kdy je ohroženo zdraví a život klienta či jiné osoby a to pouze na dobu nezbytně nutnou a za dodržení striktních pravidel evidence jak v kartě klienta, tak v knize, dokumentující používání těchto lůžek. Zároveň řeší zodpovědnost za použití lůžka i kontrolu ze strany zřizovatele při opakovaném použití těchto typů lůžek pro jednoho klienta s ohledem na posouzení vhodnosti léčby nezávislým odborníkem.

2. Při vědomí složitosti a citlivosti problému výskytu restriktivních opatření v rezidenčních zařízeních sociálních služeb je zároveň ve spolupráci s odborníky připravován **projekt, jehož cílem bude podrobné šetření problému v terénu** za spoluúčasti poskytovatelů sociálních služeb, zástupců uživatelů sociálních služeb, zástupců ministerstva práce a sociálních věcí a odborníků. Smyslem tohoto projektu bude přispět podporou poskytovatelů ke snižování restriktivních opatření a naplňování lidských potřeb těch uživatelů sociálních služeb, kteří jsou v rezidenčních zařízeních vystaveni riziku restriktivních opatření.

4. Pojistky

„CPT by byl rád informován o tom, zda se v rámci probíhající reformy českých právních předpisů týkajících se duševního zdraví plánuje zavést úpravu postupu mimo naléhavé případy, podle něž by mohl být pacient hospitalizován proti své vůli po vynesení soudního rozhodnutí“ (bod 132).

Připravovaný návrh zákona o zdravotní péči, který byl předložen vládě mimo jiné v rámci vymezení práv a povinností zdravotnických zařízení a pacientů při poskytování zdravotní péče, obsahuje samostatné ustanovení „Péče o pacienta ve zvláštním režimu“. Toto ustanovení stanoví v zájmu ochrany pacienta, který nemohl vyslovit souhlas s převzetím do lůžkové péče,⁷⁴ nebo pacienta, jemuž bylo soudem uloženo ochranné léčení nebo stanoveno

⁷⁴ nový termín pro „ústavní péči“

povinné léčení⁷⁵ nebo je tzv. „psychiatrickým“ pacientem, léčebný režim a léčebný plán, uložený vedoucím lékařem příslušného oddělení zdravotnického zařízení.

Léčebný plán stanovený pacientům bude obsahovat dle konkrétního případu zejména plán poskytování diagnostické, léčebné a rehabilitační péče včetně výčtu použitých diagnostických a léčebných metod a možných variantních metod s důrazem na nezbytnost použití prostředků fyzického omezování nebo použití invazivních výkonů. Léčebný režim pak bude obsahovat zejména stanovení režimu návštěv a vycházek, popřípadě jejich omezení a důvody tohoto omezení, důvody umístění pacienta na uzavřeném oddělení, popřípadě v izolaci, jedná-li se o pacienta zde umístěného, možnost použití osobního majetku (např. mobilní telefon). Součástí léčebného režimu je též režim práce neschopného občana.

O léčebném plánu a režimu bude informován samotný pacient a podle povahy případu další osoby či subjekty (např. zákonný zástupce, etická komise zdravotnického zařízení, etická komise kraje). Písemný souhlas pacienta nebo jeho zákonného zástupce s léčebným plánem a léčebným režimem bude součástí zdravotnické dokumentace.

V případě, že pacient nebo zákonný zástupce pacienta, popřípadě pěstoun nebo fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno do výchovy, osoba blízká nebo osoba pacientem pověřená nebo etická komise na základě oznámení s navrženým léčebným plánem nebo režimem nebude souhlasit, mohou podat námítky ministerstvu zdravotnictví či stížnost správnímu úřadu, který udělil zdravotnickému zařízení oprávnění k provozování.

Obdobné ustanovení dosavadní právní předpisy neobsahují.

„CPT věří, že v Opavě bude v budoucnosti dodržována tříměsíční lhůta stanovená zákonem pro vyjádření soudu ohledně přípustnosti dalšího držení v ústavu“ (bod 134).

K překročení tříměsíční lhůty pro vyhlášení rozsudku o přípustnosti dalšího držení, počítané od výroku o přípustnosti převzetí do ústavu,⁷⁶ dochází jen ojediněle. Je tomu tak v případech, kdy znalec nepodá včas znalecký posudek, případně nastane situace, kdy je nutno ustanovit nového opatrovníka a v řízení nelze pokračovat. K tomu je možno doplnit, že znalcem k podání posudku o přípustnosti dalšího držení může být jen lékař, který nepůsobí v léčebně. Působí-li v místě mimo léčebnu jen jediný lékař, jak je tomu např. v Opavě, a jako znalec má v určitém časovém úseku podat více posudků, nelze vyloučit, že dojde k překročení stanovené lhůty.

Problematika dodržování tříměsíční lhůty pro vydání rozsudku o přípustnosti dalšího držení v ústavu byla zahrnuta do rámce prioritních úkolů Komise pro implementaci koncepce oboru psychiatrické péče, nově vznikajícího poradního orgánu ministerstva zdravotnictví.

„CPT doporučuje, aby byly podniknuty kroky k přezkoumání stávajících praktik v Psychiatrické léčebně Opava ohledně doručování soudních usnesení dotčeným pacientům“ (bod 135).

Ihned po návštěvě CPT byla v Psychiatrické léčebně Opava zavedena praxe předávání kopie usnesení o nedobrovolném umístění do ústavní péče všem dotčeným pacientům.

„CPT by rád znal názor českých úřadů na poznámku CPT, že výkon práv pacientů by mohl být zkvalitněn, jestliže by byla zavedena úprava ohledně ustanovení nezávislého poradce, který by dotčeným osobám pomáhal v případě převzetí do ústavní péče bez souhlasu této osoby“ (bod 136).⁷⁷

⁷⁵ zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁶ § 191d odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁷ viz též text k bodu 144

Ministerstvo spravedlnosti zřídilo pracovní komisi pro přípravu novely občanského soudního řádu, která se bude týkat řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče a řízení o způsobilosti k právním úkonům. V novele zmíněného zákona by měly být mimo jiné zohledněna i zásada, že osoba, o jejíchž právech se rozhoduje, bude mít vždy právo na ustanovení nezávislého právního zástupce nejen pro celkové řízení, ale i pro dílčí záležitosti, jako je například odvolání proti předběžnému opatření, odvolání proti navržené léčbě apod.

Připravuje se rovněž zřízení orgánu státního dozoru nad ústavu, v nichž se nacházejí právně nezpůsobilé osoby, který by kontroloval povinnost ústavů hlásit soudu přítomnost takovýchto osob, pokud jsou osamělé, bez „zástupce pro rozhodování o zdravotní péči“ či bez „zástupce pro kontrolu dodržování práv“.⁷⁸

Dále se zvažuje zřízení kontrolního orgánu nad opatrovníky, v jehož kompetenci by bylo vedení centrální registrace rozhodnutí soudu o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům a sledování toho, zda ustanovení opatrovníci řádně spravují majetek dotčených osoby nebo zda se řádně starají o osobní záležitosti jedince - dodržují předpisy a dbají na jeho přání a základní práva.

„CPT by rád obdržel vyjádření českých úřadů k poznámce CPT, že držení osob zbavených způsobilosti k právním úkonům v psychiatrických nemocničních zařízeních bez možnosti využívat procedurálních pojištěk jinak zaručených zákonem je praxí značně diskutabilní“ (bod 137).

Předpokládá se, že novelou občanského soudního řádu, připravovanou ministerstvem spravedlnosti, budou vymezena taková práva osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům, o kterých bude moci její opatrovník rozhodovat pouze se souhlasem soudu. Mimo jiné bude souhlas soudu nutný právě v případě umístění osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům do ústavní péče.

„CPT doporučuje neprodleně přijmout opatření k zajištění pravidelného soudního přezkumu nedobrovolného převzetí všech pacientů pobývajících v opavské léčebně, kteří byli do péče převzati před rokem 1991“ (bod 138).

Podle platné právní úpravy je přezkum nedobrovolného převzetí zajištěn pouze novým vyšetřením.⁷⁹ To může být iniciováno osobou drženou v ústavu, je-li způsobilá k právním úkonům, jejím zástupce (opatrovníkem) nebo osobou jí blízkou.

V budoucnu by mělo dojít k úpravě, na základě které by byla zkrácena stanovená doba, po kterou je držení přípustné. Otázka zavedení pravidelného soudního přezkumu bude zvažována při přípravě novely občanského soudního řádu.

„CPT doporučuje, aby byly ve všech psychiatrických léčebnách v České republice podniknuty kroky k zajištění pravidelného automatického přezkumu opatření nařizujících ochrannou léčbu; tento postup by měl zaručovat nezávislost a nestrannost a objektivní lékařskou expertízu“ (bod 139).

⁷⁸ Návrh na zavedení pojmů „zástupce pro rozhodování o zdravotní péči“ a „zástupce pro kontrolu dodržování práv“ byl předložen v pracovní komisi a je projednáván tak, aby v případě jeho přijetí byly tyto pojmy přesně vymezeny.

⁷⁹ § 191f občanského soudního řádu

V současnosti rozhoduje soud o propuštění z ochranného léčení nebo o jeho ukončení na návrh státního zástupce, obviněného (pacienta) nebo zdravotnického zařízení, anebo i bez takového návrhu, ovšem systém pravidelného automatického přezkumu ze strany soudu neexistuje. Soud má pouze povinnost požádat zdravotnické zařízení, aby mu podalo neprodleně zprávu, jestliže pominou důvody pro další trvání ochranného léčení.

Ministerstvo zdravotnictví zvažuje zavedení postupu, kdy by povinnost zdravotnických zařízení v pravidelných časových intervalech posuzovat pro účely ukončení ochranného léčení zdravotní stav pacienta, způsob a účel ochranného léčení stanovil soud.

Zdravotní stav pacientů s nařízeným ochranným léčením v ústavech je v rámci resortní kontroly každoročně přezkoumáván odborníky z oboru psychiatrie delegovanými ministerstvem zdravotnictvím, a to z hlediska dodržování předpisů platných pro výkon ochranného léčení ve zdravotnických zařízeních. Tento dozor ovšem není zaměřen na přezkum z hlediska trvání důvodů ochranného léčení.⁸⁰

„CPT by rád obdržel vyjádření českých úřadů k poznámce CPT, že praxe, kdy osoby zůstávají zbaveny osobní svobody v psychiatrických nemocničních zařízeních v důsledku nedostatku odpovídajících zařízení mimo léčebnu, je nanejvýš diskutabilní“ (bod 140).

České úřady nemají četnější poznatky o osobách, prokazatelně setrvávajících v psychiatrických léčebnách z uvedených důvodů. Podle získaných poznatků je výskyt takových případů spíše ojedinělý. Dochází k nim tehdy, kdy léčebna má zjištěno, že pacient potřebuje určitou péči a pomoc, ale není nikdo, kdo pacientovi pomohl po propuštění z léčebny (nemá rodinu apod.). Jde výlučně o lidi s vysokou sociální potřebností, zpravidla bez odpovídajícího hmotného zabezpečení. Poskytování sociální péče ve zdravotnických zařízeních v případech, kdy se pacient nemůže s ohledem na svůj zdravotní stav o sebe postarat a není o něj zajištěna jiná péče, umožňuje zákon o sociálním zabezpečení.⁸¹ Tímto institutem se ve skutečnosti řeší na úkor zdravotnictví kapacitní a ekonomické možnosti „sociální sféry“.

Vznik a rozvoj sociálních služeb odpovídajících potřebám uživatelů je ze strany ministerstva práce a sociálních věcí podporován zejména v rámci komunitního plánování. Vytvoření dostupného a efektivního systému sociálních služeb, odrážejícího potřeby společnosti je hlavním cílem věčného záměru zákona o sociálních službách.

„CPT by byl rád informován o tom, zda je podle právních předpisů platných v České republice v rámci řízení o zbavení způsobilosti k právním úkonům nutná účast nezávislého lékaře s odbornou psychiatrickou kvalifikací“ (bod 142).

Vzhledem k tomu, že občanský soudní řád, který upravuje řízení o způsobilosti k právním úkonům, nevyžaduje, aby vedle nezávislého znalce, který je vždy vyslechnut, se

⁸⁰ Odbor kontroly ministerstva zdravotnictví evidoval patnáct stížností, které se týkaly psychiatrických léčeben (poměry v léčebnách, léčebná péče, nesouhlas s umístěním do psychiatrické léčebny, nesouhlas se zbavením způsobilosti k právním úkonům, apod.) Ve čtrnácti případech byly stížnosti vyhodnoceny jako neoprávněné. V jednom z případů výsledek ještě není znám (podáno trestní oznámení). Z uvedeného počtu se dvě stížnosti týkají Psychiatrické léčebny v Opavě. První z nich byla vyhodnocena jako neoprávněná (pacient byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, dosud hospitalizován). Ve druhém případě byla stížnost podána na aplikaci toxických látek injekční formou a bylo podáno trestní oznámení, o výsledku zatím nemá ministerstvo zdravotnictví zprávu.

⁶⁸ § 73b zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

řízení účastnil nezávislý lékař s psychiatrickou specializací, nemá soud důvod vyžadovat při jednání účast dalšího nezávislého psychiatra. Ta přichází v úvahu jen tehdy, jestliže vyvstanou pochybnosti o podaném znaleckém posudku a je ustanoven jako znalec další lékař.

„CPT doporučuje, aby byly podniknuty kroky k zajištění toho, že nutnost umístění do ústavu sociální péče bude v pravidelných intervalech zkoumána příslušným úřadem“ (bod 143).

Přezkoumávání pobytu v ústavech sociální péče je v praxi možné mimo jiné v rámci hodnocení plánů rozvoje služby konkrétního klienta, které jsou často vypracovány na základě občanskoprávní smlouvy o poskytování služeb, uzavíraných především v rámci soukromých poskytovatelů. V rámci připravovaných změn v legislativě se zvažuje posílení těchto občanskoprávních smluvních prvků.

V této souvislosti je nutné též zmínit, že jak ze strany klienta ústavu sociální péče, tak i jeho bezprostředního okolí, není neobvyklá dobrovolná rezignace na možnost ukončení pobytu (zejména u seniorů).

„CPT doporučuje, aby české úřady usilovaly o nalezení alternativních řešení, která by lépe zaručovala nezávislost a nestrannost opatrovníků“ (bod 144).

V připravovaném návrhu novely občanského soudního řádu bude zapracováno stanovení základních předpokladů pro výkon opatrovnictví a definování situací, kdy soud bude mít povinnost opatrovníka odvolat či přehodnotit rozsah jeho práv a povinností. Opatrovníkem nebude možno ustanovit osobu, u které lze předpokládat střet zájmů (např. osoba spojená s ústavem, v němž osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům pobývá). Chystaná změna občanského soudního řádu má rovněž zavést zásadu, že opatrovník se bude ustanovovat na dobu určitou, což má sloužit k ověření jeho způsobilosti a spolehlivosti.

Dále se zvažuje zřízení kontrolního orgánu nad opatrovníky, v jehož kompetenci by bylo vedení centrální registrace rozhodnutí soudu o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům a sledování toho, zda ustanovení opatrovníci řádně spravují majetek dotčených osoby a zda se řádně starají o osobní záležitosti jedince - dodržují předpisy, dbají na přání a základní práva jedince.

„CPT doporučuje, aby v Psychiatrické léčebně Opava bylo neprodleně zahájeno vydávání informativních brožur nově přijímaným pacientům“ (bod 145).

Informační letáky a nástěnky jsou všem pacientům k dispozici a centrální informační brožura je rozpracována a brzy bude vydána; zdržení vzniklo z důvodů finanční náročnosti této akce.

„CPT doporučuje, aby v Ústavu sociální péče Ostravice byl každému klientovi a jeho zákonnému zástupci vydán informativní leták/brožura“ (bod 145).

Informace jsou uvedeny u bodu 146.

„CPT doporučuje, aby pacienti/klienti v Opavě a Ostravici byli prostřednictvím informativního letáku/brožury, předaným jim při převzetí do péče, informováni o svých právech a o způsobech podávání stížností; stížnosti adresované vedení zařízení by měly být zapisovány do zvláštní knihy“ (bod 146).

V Ústavu sociální péče **Ostravice** byl k uvedeným doporučením CPT pro klienty zpracován informační materiál, který obsahuje základní informace o ústavu, jeho provozu, poskytované péči a službách. Součástí materiálu je i postup při podávání a vyřizování stížností. Stížnosti se zapisují do knihy stížností, která je k dispozici na každém pavilonu ústavu. Zápis v knize stížností musí obsahovat datum podání stížnosti, údaj o tom, kdo ji podává, její obsah a sdělení, co stěžovatel žádá nebo očekává. O řešení stížnosti se pořizuje zápis, jehož kopie se předává stěžovateli.

V Psychiatrické léčebně **Opava** jsou o způsobu podávání stížností pacienti informováni letákem, domácím řádem i přímo personálem při přijetí do léčebny. Stížnosti jsou vyřizovány ředitelstvem léčebny, pokud je o stížnosti informováno. Řadu stížností řeší přímo na odděleních primáři.

„CPT by rád obdržel informace o pravomocích a činnost veřejného ochránce práv ohledně vyřizování stížností pacientů/klientů“ (bod 146).⁸²

V dané oblasti, vyjma určité vnitřní kontroly, neexistuje žádný transparentní kontrolní mechanismus. Na veřejného ochránce práv se obrací stěžovatelé zejména s podněty týkajícími se podmínek a péče v psychiatrických zařízeních, chování odborného personálu, režimové léčby na odděleních, kde probíhá ochranné léčení, jakož i průběhu přijetí a držení v psychiatrickém zařízení v případě nedobrovolné hospitalizace.

Část podnětů je mimo působnost veřejného ochránce práv (např. nesouhlas s nedobrovolnou hospitalizací) a část je neodůvodněná. Přesto v mnoha případech, které jsou stále v šetření, shledal ochránce pochybení. Veřejný ochránce práv šetřil v následujících zařízeních: Psychiatrická léčebna Horní Bečkovice, Psychiatrická léčebna Dobřany, Psychiatrická léčebna Brno–Černovice, Dětská psychiatrická léčebna Louny, Psychiatrické oddělení Fakultní nemocnice Olomouc.

Podněty, kterými se veřejný ochránce zabýval je možno zjednodušeně rozčlenit do čtyř hlavních oblastí:

1. životní podmínky a přístup personálu k pacientům na gerontologických odděleních;
2. stížnosti na průběh léčby a režim oddělení, kde se vykonává ochranné léčení;
3. komplexní stížnost na podmínky v psychiatrické léčebně, průběh léčby, přístup odborného personálu atd.;
4. péče o děti trpící poruchou chování v psychiatrických léčebnách.

Při místních šetření je veřejný ochránce oprávněn vstupovat do všech prostor zařízení, hovořit o samotě s pacienty i personálem a nahlížet do zdravotnické dokumentace (není výjimkou, že je mu toto oprávnění odmítnuto s poukazem na povinnost mlčenlivosti zdravotnického personálu).

V rámci šetření výše zmíněných čtyř oblastí se veřejný ochránce práv zabýval či zabývá např.:

- tím, nakolik je rozlišováno, zda jde o pacienta dobrovolně či nedobrovolně hospitalizovaného;
- dodržováním povinnosti zařízení do 24 hodin oznámit soudu, že se ve zdravotnickém zařízení nachází pacient proti své vůli;

⁸² K pravomocím veřejného ochránce práv srov. text k bodu 102.

- tím, zda jsou pacienti při příjmu seznámeni s průběhem léčby, zda při každém závažnějším úkonu (např. elektrošocích) podepisují informovaný souhlas a zda je takový úkon zaznamenán do zdravotnické dokumentace;
- způsobem zaznamenávání použití omezovacích prostředků a tím, zda nedochází k jejich použití z preventivních důvodů (např. síťová lůžka na gerontologických odděleních);
- vhodností umístění síťových lůžek, lůžek s popruhy či lůžek s klecí;
- tím, zda je odborný personál školen v oblasti práv pacientů a zda jsou o svých právech informováni pacienti;
- obsahem vnitřního předpisu zařízení a jeho dostupností;
- zamykáním pokojů z důvodu údajného narušení spánkového režimu a možného rušení ostatních pacientů v nočních hodinách,
- přeplněností pokojů, omezeným přístupem k tekutinám a na sociální zařízení, povinným nošením erárního oblečení;
- neexistencí specializovaného zařízení pro děti s poruchami chování a nadměrnou medikací a přemísťováním dětí z jednoho zařízení do druhého bez odpovídající terapie;

„CPT doporučuje, aby byla učiněna opatření zajišťující, že všechna psychiatrická zařízení v České republice – včetně ústavů sociální péče – bude pravidelně navštěvovat nezávislý externí orgán (např. soudce nebo dohlížecí výbor), který odpovídá za dohled nad péčí o pacienty/klienty. Tento orgán by měl být zejména oprávněn hovořit soukromě s pacienty/klienty, přímo přebírat jejich případné stížnosti a dávat nezbytná doporučení“ (bod 147).

Návrhem změny zákona o veřejném ochránci práv se navrhuje rozšířit věcnou působnost ombudsmana jako nezávislého kontrolního orgánu o úkol provádět systematické a preventivní návštěvy míst, v nichž se nacházejí osoby omezené na svobodě de iure nebo de facto, při nichž bude ochránce zjišťovat, jak je s těmito osobami zacházeno. Cílem navrhované úpravy je posílit ochranu těchto osob před špatným zacházením. Při těchto kontrolních návštěvách bude mít ochránce oprávnění rozmlouvat s osobami umístěnými v zařízeních bez přítomnosti jiných osob. Předpokládá se, že novela uvedeného zákona bude v působnosti od 1. ledna 2005.

Příloha č. 1 (K části A, bodu 12)

Přehled podání řešených na kontrolních útvarech Policie ČR :

Na **oddělení kontroly a stížností PP PČR** bylo v souvislosti s prošetřováním nezákonného jednání příslušníků PČR při zasedání MMF a SB v Praze zaevidováno 71 čísel jednacích, obsahujících zpravidla více podání současně (celkem 591), jež lze podle jejich obsahu rozčlenit na:

- 1) podání učiněná nezúčastněnými osobami, obsahující obecné a nekonkrétní informace o násilí při MMF, doplněná požadavkem na stažení žalob a na propuštění zadržených osob (246 podání zahrnuto do 69 čísel jednacích)
- 2) podání, poukazující na násilí na MOP Hybernská, Praha 1 (1 samostatné číslo jednací)
- 3) mnohočetná podání, dílem obdržena přímo, dílem postoupená z Inspekce ministra vnitra, poukazující na jednání policistů v záchytném táboře Balková (1 samostatné číslo jednací).

Výše uvedená podání byla vyřízena takto:

- a) postoupeno OSK PČR Správy hl.m. Prahy – 178
- b) postoupeno Městskému státnímu zastupitelství – 179
- c) postoupeno na Městský soud Praha – 199
- d) postoupeno ministerstvu spravedlnosti – 25
- e) ukončeno dopisem pisateli a založeno – 8
- f) vlastní šetření - 2 (MOP Hybernská - odloženo dle § 159 odst. 1 trestního řádu, záchytný tábor Balková - dosud v šetření)

Na **oddělení stížností a kontroly PČR Správy hl.m. Prahy** bylo v souvislosti s prošetřováním nezákonného jednání příslušníků PČR při zasedání MMF a SB v Praze zaevidováno 46 čísel jednacích, obsahujících zpravidla více podání současně (celkem 444), jež lze podle jejich obsahu rozčlenit na:

- 1) zcela obecná a nekonkrétní podání na MMF – 219
- 2) policejní zákroky na ulicích - 68
- 3) chování policistů při eskortách - 20
- 4) jednání na neupřesněném policejním oddělení - 26
- 5) jednání na oddělení Praha 1-Centrum - 1
- 6) jednání na MOP Jižní Město II - 9
- 7) jednání na MOP Pankrác - 1
- 8) jednání na MOP Lhotka - 2
- 9) jednání na MOP Braník - 7
- 10) jednání na MOP Nusle - 1
- 11) jednání na MOP Vysočany - 2
- 12) jednání na OŽP Praha 7, Bubny - 4
- 13) jednání na OŽP Praha 2, Wilsonovo nádraží - 1
- 14) jednání na MOP Prosek - 3
- 15) jednání na MOP Bartolomějská - 2
- 16) jednání na MOP Vokovice - 2
- 17) jednání na MOP Stodůlky - 1
- 18) jednání na MOP Vinohrady - 1
- 19) jednání na MOP Hostivař - 3
- 20) jednání na MOP Kyje - 3
- 21) jednání na MOP Žižkov - 1
- 22) jednání na VEO Správy hl.m. Prahy - 2

- 23) jednání na RS Perštýn - 8
- 24) jednání cizinecké policie obecně - 4
- 25) jednání na OCP Praha 3 - Olšanská - 30
- 26) jednání na OCP Praha 6 - Ruzyně - 1
- 27) jednání v záchytném táboře Balková - 29

Výše uvedená podání byla administrativně vyřízena takto:

- a) kontrolní šetření - 7 - uzavřeno bez prokázání pochybení
- b) šetřeno jako stížnost – 21
 - z toho 2x oprávněná
 - z toho 16x neoprávněná
 - z toho 1x postoupeno
 - z toho 1x převedeno do trestního řízení
 - z toho 1x v šetření
- c) šetřeno jako oznámení - 1 - vyhodnoceno jako neoprávněné
- d) šetřeno jako petice - 2 - vyhodnoceno "bez pochybení"
- e) šetřeno jako jiné podání - 3 - vyhodnoceno "bez pochybení"
- f) šetřeno v trestním řízení - 12
 - z toho 6 odloženo dle § 159 odst. 1 trestního řádu
 - z toho 1 odevzdáno dle § 159 odst. 1 písm. b) trestního řádu
 - z toho 4 postoupeno Inspekci ministra vnitra
 - z toho 1 v šetření

Na jednotlivých obvodních ředitelstvích PČR v rámci Správy hl.m. Prahy bylo v souvislosti s prošetřováním nezákonného jednání policistů při zasedání MMF a SB v Praze zaevidováno celkem 5 stížnostních čísel jednacích, obsahujících zpravidla více podání současně (celkem 10), která lze podle jejich obsahu rozčlenit na:

- 1) policejní zákroky na ulicích - 4
- 2) chování policistů při eskortách - 2
- 3) jednání na MOP Černý Most - 1
- 4) jednání na MOP Letná - 1
- 5) jednání na OŽP Praha 7, Bubny - 1
- 6) jednání na MOP Libeň - 1

Všechny stížnosti byly vyhodnoceny jako neoprávněné.

Oprávněnost u stížností šetřených na OSK PČR Správy hl.m. Prahy:

Č.j:PSP-577/OSK-St-2000 - byla shledána v neoprávněném snímání daktyloskopických otisků předvedené osobě J.K. na MOP Braník

Č.j:PSP-711/OSK-St-2000 - byla shledána v nečinnosti vedoucího MOP Vokovice vůči předvedené osobě J.U.

Odevzdání věci z trestního řízení ke kázeňskému projednání (§159 odst. 1 písm. b) trestního řádu):

Č.j:PSP-116/OSK-TČ-2000 - bylo zjištěno pochybení policisty SPJ a následně policisty OŽP Wilsonovo nádraží v předvedení a následně převzetí osoby bez dostatečného vyplnění tiskopisu "záznam o předvedení a předání osoby".

Příloha č. 2 (K části C, bodu 64)
Stížnosti vězňů vyřízené ve VS ČR v období od 01.01.2001 do 31.12.2001
Dle organizačního článku VS ČR

Kód organizačního článku VS ČR	Organizační článek VS ČR	Stížnosti			
		Oprávněné	Oprávněné z objektivních příčin	Neoprávněné	Celkem
01	č.1 Praha	6	1	50	57
02	č.2 Praha	15	7	106	128
03	Říčany	0	0	1	1
04	Příbram	4	1	27	32
05	Vinařice	5	2	65	72
07	Ostrov	5	2	155	162
08	Horní Slavkov	2	0	52	54
09	Liberec	0	0	16	16
10	České Budějovice	7	0	52	59
11	Plzeň	3	1	141	145
12	Rýnovice	7	1	38	46
13	Stráž pod Ralskem	4	0	29	33
14	Litoměřice	0	0	39	39
15	Teplice	0	0	6	6
16	Řepy	0	0	0	0
17	Všehrdy	11	2	28	41
18	Bělušice	4	3	33	40
19	Nové Sedlo	0	0	14	14
20	Hradec Králové	3	0	35	38
21	Pardubice	2	0	16	18
22	Valdice	0	4	144	148
23	Světlá nad Sázavou	0	0	6	6
24	Jiřice	6	2	57	65
25	Odolov	0	0	2	2
26	Oráčov	2	7	52	61
27	Kynšperk	0	0	41	41
29	Karviná	3	0	26	29
30	Brno	2	0	57	59
31	Ostrava	1	0	31	32
32	Opava	4	0	17	21
33	Kuřim	1	7	50	58
34	Institut vzd.	0	0	0	0
35	Heřmanice	1	0	38	39
36	Mírov	4	4	45	53
37	Olomouc	3	0	31	34
38	Břeclav	2	0	14	16
39	Znojmo	0	0	2	2
50	Ředitelství VS	0	0	10	10
52	ZOT Praha - Květnice	0	0	0	0
53	ZOT Pracov	0	0	0	0
54	ZOT Šlovice	0	0	0	0
55	ZOT Přední Labská	0	0	0	0
90	Zrušené věznice	1	0	0	1
CELKEM		108	44	1526	1678

Stížnosti vězňů vyřízené ve VS ČR v období od 01.01.2001 do 31.12.2001

Dle věcného hlediska

Kód věcného hlediska	Věcné hledisko	Stížnosti			
		Oprávněné	Oprávněné z objektivních příčin	Neoprávněné	Celkem
01	výživné	0	0	1	1
02	přídavky na děti	0	0	0	0
03	peníze obv. a ods.(kapesné,úložné atd.)	3	1	36	40
04	náklady výkonu vazby a trestu	3	0	24	27
05	nemocenské pojištění a důch. zabezpečení	0	0	2	2
06	jiné finanční	0	0	14	14
07	léčebná péče	4	2	373	379
08	hygiena a úklid	0	10	16	26
09	pracovní zařazení	2	0	28	30
10	pracovní doba přesčas	0	0	1	1
11	náhrada škody obv. a ods.	2	1	4	7
12	pracovní odměna	0	1	2	3
13	bezpečnost a ochrana zdraví při práci	0	0	0	0
14	odškodnění za prac. úraz nebo nem. z pov.	1	0	1	2
15	stravování	3	3	64	70
16	ubytování	0	15	38	53
17	vystrojování	2	2	11	15
18	vycházky,rozcvičky a zákl. tělovýchova	4	0	23	27
19	osobní volno	0	0	1	1
20	stříhání	1	0	2	3
21	návštěvy	2	2	67	71
22	písemný styk	16	0	53	69
23	balíčky	9	0	29	38
24	osobní věci a nahlížení do osobních věcí	15	0	69	84
25	nákup věcí osobní potřeby	2	0	14	16
26	denní tisk a knihy	2	0	6	8
27	kulturně výchovná činnost	0	0	9	9
28	odpočinek	0	1	7	8
29	ukládání a výkon káz. trestů a poř.opatř.	5	1	77	83
30	fyzické násilí příslušníků	0	0	45	45
31	nevhodné a urážlivé výroky příslušníků	1	0	84	85
32	jiné nesprávné jednání příslušníků	9	0	127	136
33	nesprávné jednání civilních pracovníků	15	0	91	106
34	nesp.jednání nebo fyz.násilí funkč.věz.	0	1	1	2
35	nesp.jednání nebo fyz.násilí ostat.vězňů	1	4	21	26
36	neodesl.,nevyříz.,nespr. vyříz. žád.,st.	4	0	78	82
37	ochranné léčení	0	0	0	0
38	styk s advokátem	0	0	1	1
39	hodnocení	1	0	11	12
40	nepřerušování trestu	0	0	2	2
41	nepropuštění z vazby nebo výkonu trestu	0	0	5	5
42	přemístění nebo nepřemístění	0	0	61	61
50	jiné	1	0	27	28
	CELKEM	108	44	1526	1678

Stížnosti vězňů vyřízené ve VS ČR v období od 01.01.2001 do 31.12.2001

Dle charakteristiky stěžovatele

Kód charakteristiky stěžovatele	Charakteristika stěžovatele	Stížnosti			
		Oprávněné	Oprávněné z objektivních příčin	Neoprávněné	Celkem
05	obviněný(á), (bývalý)	30	7	453	490
06	odsouzený(á),(bývalý)	70	35	979	1084
07	civ. os. ve věci obv.	5	0	31	36
08	civ. os. ve věci ods.	3	2	63	68
CELKEM		108	44	1526	1678

Přehled použitých opatření k oprávněným stížnostem po jednotlivých organizačních článcích VS ČR za rok 2001

Organizační článek VS ČR		Pohovor	Výtka	Důtka	Vytýkáci dopis	Snížení funkč. platu nebo osob. příplatku	Opatření + náhrada škody	Náhrada škody	Jiná opatření	Celkem
01	Č.1 Praha	6		2	3			2	3	16
02	Č.2 Praha	16	1					4	5	26
03	Říčany									0
04	Příbram				2	1		1		4
05	Vinařice	4	1	1	1				2	9
07	Ostrov nad Ohří	7			3	1				11
08	Horní Slavkov	1	1	2						4
09	Liberec				1					1
10	České Budějovice	5				1				6
11	Plzeň	4							1	5
12	Rýnovice	2	1		2	2			1	8
13	Stráž pod Ralskem	1			4					5
14	Litoměřice									0
15	Teplice									0
16	Drahonice									0
17	Všehrady	13		1					3	17
18	Bělušice	4								4
19	Nové Sedlo									0
20	Hradec Králové	3								3
21	Pardubice	3			1				1	5
22	Valdice									0
24	Jiřice	5		1				2		8
25	Odolov									0
26	Oráčov	3								3
27	Kynšperk									0
29	Karviná			1	1				1	3
30	Brno		2	1	2			2		7
31	Ostrava			1						1
32	Opava	1		1		2		1		5
33	Kuřim								1	1
34	Institut vzdělávání									0
35	Heřmanice					1				1
36	Mírov	6						2	1	9
37	Olomouc	2		1	1				1	5
38	Břeclav	1	1		1					3
39	Znojmo									0
50	Ředitelství VS									0
52	ZOT Praha - Květnice									0
53	ZOT Pracov									0
54	ZOT Šlovice									0
55	ZOT Přední Labská									0
90	Zrušené věznice									0
	Celkem	87	7	12	22	8	0	14	20	170

Stížnosti vězňů vyřízené ve VS ČR v období od 01.01.2002 do 31.12.2002

Dle organizačního článku VS ČR

Kód organizačního článku VS ČR	Organizační článek VS ČR	Stížnosti			
		Oprávněné	Oprávněné z objektivních příčin	Neoprávněné	Celkem
01	č.1 Praha	0	0	14	14
02	č.2 Praha	14	6	70	90
04	Příbram	1	0	17	18
05	Vinařice	4	2	30	36
07	Ostrov	3	4	82	89
08	Horní Slavkov	3	0	47	50
09	Liberec	0	0	11	11
10	České Budějovice	4	0	29	33
11	Plzeň	5	1	74	80
12	Rýnovice	0	0	25	25
13	Stráž pod Ralskem	2	1	32	35
14	Litoměřice	1	0	39	40
15	Teplice	3	0	33	36
16	Drahonice	3	0	15	18
17	Všehrady	1	0	16	17
18	Bělušice	3	2	25	30
19	Nové Sedlo	0	1	17	18
20	Hradec Králové	2	0	34	36
21	Pardubice	1	2	47	50
22	Valdice	3	0	117	120
23	Světlá nad Sázavou	1	0	3	4
24	Jiřice	3	3	44	50
25	Odolov	0	0	0	0
26	Oráčov	1	0	28	29
27	Kynšperk	1	0	19	20
29	Karviná	1	0	41	42
30	Brno	4	0	35	39
31	Ostrava	1	0	14	15
32	Opava	0	0	17	17
33	Kuřim	0	1	62	63
34	Institut vzd.	0	0	0	0
35	Heřmanice	4	2	39	45
36	Mírov	0	1	41	42
37	Olomouc	2	0	20	22
38	Břeclav	2	2	10	14
39	Znojmo	0	0	1	1
50	Ředitelství VS	1	0	12	13
52	ZOT Praha - Květnice	0	0	0	0
53	ZOT Pracov	0	0	0	0
54	ZOT Šlovice	0	0	0	0
55	ZOT Přední Labská	0	0	0	0
90	Zrušené věznice	0	0	0	0

CELKEM	74	28	1160	1262
---------------	-----------	-----------	-------------	-------------

Stížnosti vězňů vyřízené ve VS ČR v období od 01.01.2002 do 31.12.2002

Dle věcného hlediska

Kód věcného hlediska	Věcné hledisko	Stížnosti			
		Oprávněné	Oprávněné z objektivních příčin	Neoprávněné	Celkem
01	výživné	0	0	1	1
02	přídavky na děti	0	0	0	0
03	peníze obv. a ods.(kapesné,úložné atd.)	2	0	29	31
04	náklady výkonu vazby a trestu	0	0	19	19
05	nemocenské pojištění a důch. zabezpečení	0	0	1	1
06	jiné finanční	1	1	10	12
07	léčebná péče	3	1	269	273
08	hygiena a úklid	0	3	9	12
09	pracovní zařazení	1	0	30	31
10	pracovní doba přesčas	0	0	2	2
11	náhrada škody obv. a ods.	0	0	1	1
12	pracovní odměna	0	0	7	7
13	bezpečnost a ochrana zdraví při práci	0	1	4	5
14	odškodnění za prac. úraz nebo nem. z pov.	1	0	3	4
15	stravování	3	2	37	42
16	ubytování	1	2	38	41
17	vystrojování	1	0	6	7
18	vycházky,rozcvičky a zákl. tělovýchova	2	1	6	9
19	osobní volno	0	0	3	3
20	stříhání	0	0	0	0
21	návštěvy	2	3	37	42
22	písemný styk	11	2	41	54
23	balíčky	5	1	24	30
24	osobní věci a nahlížení do osobních věcí	15	1	57	73
25	nákup věcí osobní potřeby	2	4	11	17
26	denní tisk a knihy	0	2	2	4
27	kulturně výchovná činnost	0	0	7	7
28	odpočinek	0	0	5	5
29	ukládání a výkon káz. trestů a poř.opatř.	2	0	65	67
30	fyzické násilí příslušníků	1	0	43	44
31	nevhodné a urážlivé výroky příslušníků	0	0	51	51
32	jiné nesprávné jednání příslušníků	5	0	99	104
33	nesprávné jednání civilních pracovníků	7	0	62	69
34	nesp.jednání nebo fyz.násilí funkč.věz.	0	0	4	4
35	nesp.jednání nebo fyz.násilí ostat.vězňů	0	2	32	34
36	neodesl.,nevýřiz.,nespr. vyřiz. žád.,st.	3	1	70	74
37	ochranné léčení	0	0	1	1
38	styk s advokátem	1	1	0	2
39	hodnocení	3	0	10	13
40	nepřerušování trestu	0	0	2	2
41	nepropuštění z vazby nebo výkonu trestu	0	0	0	0
42	přemístění nebo nepřemístění	1	0	54	55
50	jiné	1	0	8	9

CELKEM	74	28	1160	1262
---------------	-----------	-----------	-------------	-------------

Stížnosti vězňů vyřízené ve VS ČR v období od 01.01.2002 do 31.12.2002

Dle charakteristiky stěžovatele

Kód charakteristiky stěžovatele	Charakteristika stěžovatele	Stížnosti			
		Oprávněné	Oprávněné z objektivních příčin	Neoprávněné	Celkem
05	obviněný(á), (bývalý)	24	4	280	308
06	odsouzený(á),(bývalý)	47	23	800	870
07	civ. os. ve věci obv.	1	0	28	29
08	civ. os. ve věci ods.	2	1	52	55
CELKEM		74	28	1160	1262

Přehled použitých opatření k oprávněným stížnostem po jednotlivých organizačních článcích VS ČR za rok 2002

Organizační článek VS ČR		Pohovor	Výtka	Důtka	Vytýkáci dopis	Snížení funkč. platu nebo osob. příplatku	Opatření + náhrada škody	Náhrada škody	Jiná opatření	Celkem
01	č.1 Praha									0
02	č.2 Praha	22						6	2	30
04	Příbram		1		1					2
05	Vinařice	2						1	3	6
07	Ostrov nad Ohří	1			2					3
08	Horní Slavkov	1			2			1		4
09	Liberec									0
10	České Budějovice	13								13
11	Plzeň	1	1	1	1	1			1	6
12	Rýnovice								1	1
13	Stráž pod Ralskem	3								3
14	Litoměřice	3			1				1	5
15	Teplice	2	1	1					1	5
16	Drahonice				3					3
17	Všehrady	1							2	3
18	Bělušice	2						2	1	5
19	Nové Sedlo									0
20	Hradec Králové	1							1	2
21	Pardubice	1							2	3
22	Valdice	1			1	1				3
23	Světlá nad Sázavou									0
24	Jiřice	2	1						2	5
25	Odolov									0
26	Oráčov	2						1		3
27	Kynšperk	1								1
29	Karviná	1			1	1				3
30	Brno	3				1	1			5
31	Ostrava				1		1		1	3
32	Opava									0
33	Kuřim									0
34	Institut vzdělávání									0
35	Heřmanice			1		4			3	8
36	Mírov									0
37	Olomouc	2	1							3
38	Břeclav								2	2
39	Znojmo									0
50	Ředitelství VS									0
52	ZOT Praha - Květnice									0
53	ZOT Pracov									0
54	ZOT Šlovice									0
55	ZOT Přední Labská									0
90	Zrušené věznice									0
	Celkem	65	5	3	13	8	2	11	23	130